

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉRTESITŐ

AZ ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAK-
OSZTÁLYÁNAK SZAKÜLÉSEIRŐL ÉS NÉPSZERŰ ELŐADÁS AIRÓL.

I. ORVOSI SZAK.

X. kötet.

1888.

II. III. füzet.

BÉKA MELY ÁLLÍTÓLAG NÉGY ÉVIG EMBERBEN ÉLT.*)

Dr. Genersich Antal egyet. tanártól.

A múlt nyáron (1887. május 9.) N. N. tr. egy borszeszben el-
tett békát küldött hozzám közelebbi megvizsgálás végett egy levél
kíséretében, mely a következőket tartalmazza :

X. Y. közepes műveltségű, de teljesen értelmes és józan gon-
dolkozású állatorvos két és fél év előtt V. községből, hol elébb hat
évig lakott, nejével és első nejétől maradt leányával N. N. tr.
tartózkodási helyére költözött.

Neje állítólag 4 év előtt a bal rázt tájon élénk szűrő-mozgá-
sokat érzett, éles fájdalommal egybekötve, bélpuffadással és makacs
székrekedéssel. Ekkor Sz. V. tr. által béllob és miserere ellen ke-
zeltetett, mire ugyan jobban lett, de a mozgásokat gyakori helyzet
változtatással folytonosan érezte, s ez idő óta gyakran szenvedett
erős gyomor- és bélgöresökben, hurutos, néha lobos tünetekkel és
gyakori hányással egybekötve.

N. N. tr. 1885. július havában vette kezelés alá, s a tüne-
tekből galandféregre, majd orsógilisztára következtetve Kamala-t,
később Santonin-t kísértett, minden eredmény nélkül. Azután csak
tünetileg kezelte a körülményekhez képest, Natrium bicarbonicum-
mal hosszú időn át, majd potio Riveri-vel, hashajtókkal, aetherikus
cseppekkel, bódítókkal tartotta, de a beteg szűrő, fájdalmas érzettel
párosult mozgásokról, szüntelen panaszkodott, különösen, ha savanyú

*) Előadatott az 1888 febr hó 25-iki orvosi szakülésen.

ételeket, káposztát stb. evett. Ellenben a tejet és édesételeket, zöldség főzelékeket nagyon jól tűrte. A mozgási érzés egyébként kréta-por vagy megrágott fű nedvének elnyelésével csillapult.

1887. márczius végén a mozgások ismét kiállhatatlan fájdalmasak voltak, és csak nagyon megczukrozott tejre szűntek rövid időre, a midőn a beteg érezte, hogy a mozgó lény felkapaszkodik az epigastriumba, és állítólag szűrcsöl. N. N. tr tapintásra mit sem érzett ugyan, de ismét csak a galandféregre gondolt és 10 gr. kamala-t, 1 gr. ol. aether. filicis maris-sal rendelt 3 adagra óránként, s arra 50 gr. Ricinus olajat. 27. és 28-án a fájdalom és mozgás még nagyobb volt. 29-én 5 gr. Extr. filicis maris aether.-ot adott 30 gr. ricinus olajjal és tojássárgával 150 grammnyi fejetben, de miután ennek sem volt a hasmenésen kívül semmi hatása, s hivatalos teendői miatt el kellett utaznia, a betegnek hajtó-pillulákat hagyott (Extr. aloës aquos. Colocynt Extr. aeth. fil. mar. ol. aeth. fil. mar. aa. gr. 2. Pulv. et extr. Gentian. qu. s. f. pill. Nr. 60.) és ezekből naponta 3-szor 5—5 drbot rendelt, míg a féreg el nem megy. A beteg ezen labdacsoakat egyszer ismételte és használatuk alatt a legkinosabb mozgásokat érezte ápril 9-éig, a midőn a fájdalmak egyszerre megszűntek, s a beteg kijelentette: „Jetzt ist er gestorben“. Ez alatt s a következő napokon híg székürülései voltak erőltetéssel, 21-én azonban tenesmus mellett csak néhány csepp véresen csikolt nyák takarodott el, s a beteg érezte, hogy végbelében valami fennakadt, s a dugasz gyakori erőltetésre valami keveset alább és alább húzódott. Ápril 22-én, nyugtalan éj után férjével korán reggel kísétált a mező felé, s mialatt a gyakori inger miatt a kertek mellett ismételten lekuporodott, férje betért egy a közelben lakó csendőr őrmesterhez. Egy ily erőltetés alkalmával a beteg érezte, hogy a dugasz a végbél nyílásra előnyomult, egy része előesett, de nagyobb része fennakadt. Azon hitben, hogy a galandféreg egy tömegben fekszik a végbél nyíláson, utána nyúlt és egy puha tömeget kapott alfelében, melyet némi erővel kifejtett, észrevéve, hogy az egy élettelen, kifejlett béfa, felsikoltott és eszméletlenül elterült. A sikoltásra férje és a csendőrök kiszaladtak, és az eszméletre hozott nő elbeszélte nekik az eseményt, megmútatva egyúttal a békát is, melyet azonnal a gyógytárba vittek és szeszbe elhelyeztek.

Az eltakarodás után bővebb székelés, véresfikkokkal és nyákhár-

tya czafatokkal következett be, s a sok erőltetésre végbél iszam fejtett ki, mely azonban később visszahúzódott. Azóta a nő étvágya teljesen rendben van, ehetik mindent, savanyú ételeket, káposztát is minden kellemetlen utóhatás nélkül, sőt ezek most legjobban ízlenek.

Az anamnesisre nézve N. N. tr mondja, hogy a nő 50 éves, igen jól táplált. 15 testvére közül egyedül él. Atyja még születése előtt elhalt, anyja egy évvel később, s mint árva gyermek, nélkülözések között nőtt fel. Gyermek korában 3 évig váltólázban szenvedett, de különben egészséges volt. Havi vérzését 16 éves korában kapta, és az mindig rendes lefolyású volt. Egyszer sem szült, és 45 éves korában kimaradt a havivérzése. A leirt bajját, mely 1883-ban kezdődött, annak tulajdonítja, hogy előbbi lakhelyükön kút hiányában a kertükben egy gödörben összegyűlt szívinzből gyakran ivott, a békanyálat kezével félrehajtva. A mozgást négy év óta érezte, de, hogy az egy elnyelt petéből kifejllett béka lenne, soha sem képzelte, a míg azt félremagyarázhatatlan bizonyossággal nem látta, a mire kész esküt tenni.

Ez a béka története, melyet mindenki nevetségesnek tart, s elbeszéléseért a szegény állatorvos éles gúnynak van kitéve, a ki ezt teljes önmegtagadással tűri, azon hitben, hogy ez által a tudománynak tesz szolgálatot.

N. N. tr anélkül, hogy feltétlen hitelt adna a leirt elbeszélésnek, még sem meri azt határozottan nevetségesnek tartani, részint azért, mert az egyének a műveltségnek sem oly alanti fokán nem állanak, melyen az esetet a babona vagy képzelődés szüleményének lehetne tekinteni, sem pedig oly magas fokán, hogy náluk a csalás által hatásvadászatot feltételezni lehetne, részint pedig, mert a békának már külső szemlélése is feltűnő előtte, a mennyiben vidékükön természetes körülmények között kifejllett békák közül ehhez hasonlót nem ismer, s végre, mert mai nap sok oly természettani és kórtani tünet nyer magyarázatot, a melyet azelőtt nevetségesnek tekintettek.

A béka színe eltér a vidékükön előforduló békákétól. Első végtagjai nyomorultul fejlődtek, s összes végtagjai horogszerű karmokkal vannak ellátva, mintegy kapaszkodó kúszásra szánva szűk csatornában. Szemeit nem vehette ki megsértés nélkül, nyelve helyett is csak egy kis szabálytalan dúrványt talált az állkapocs mellől

csúcsán, s mindezeket, ha az elbeszélés igaz, a természet azért vonta meg tőle, mert az emberi zsigerekben sem látásra, sem táplálékának ragadozás útján való beszerzésére szüksége nem volt, miután azt a bélben levő em kész állapotban szolgáltatta. Kifejlése esetleg létrejöhetett a Koch cholera-bacillus elmélete szerint a belekben, a hová a netalán beteg gyomorból sértetlen állapotban jött be, de mindezeknél csalhatatlanabb bizonyítékot nyújthat a boncz- és gorsói, esetleg vegyi vizsgálat, a melyre engem és Entz tnr urat felkért, igen fontosnak tartva az esetet, a mennyiben, ha valónak bizonyulna, akkor azon nem ritkán előforduló betegetek, kik ama állítással keresik fel az orvost, hogy hasukban béka van, nem kellene képzelgőknek vagy hystericusoknak tekintenünk, hanem a már véletlenül kijelölt módon azok kiküszöbölésére törekednünk; míg az ellenkező esetben, ha t. i. a béka egy természetes úton kifejlett, s netalán éhség miatt vagy más módon tönkrement hullónak bizonyulna, ezt a betegnek csakis egy hypnotikus érzéki csalódása tette lehetővé, ki- nek ugyan a hypnózisról fogalma sincs, de a kinél úgy a hysteria, mint a csalási szándék nézete szerint, határozottan kizárható.

A lekötött borszeszes üvegben megérkezett békát magam is megvizsgáltam, másfelől dr. Entz tnr és Klug tnr uraknak is megmutattam, s most a több oldalról eszközölt vizsgálatok eredményét terjesztem elő.

Már egyelőre élettani absurdum, hogy egy béka az ember beleiben nemesak hosszú ideig éljen, de sőt a bélsatornában egy le- nyelt petéből kifejlődjön és négy évig ott vegetáljon, mert minden egyébtől eltekintve van az élő emberben egy agens, mely kívülről a testbe bejutott állatokat (az élősdiék kivételével) megöli, s ez az em- beri testnek tulajdon melege. Már Berthold tnr (Müllers Archiv f. Anatomie Physiologie u. wissenschaft. Medicin 1849. 430.) kísérleti úton kimutatta, hogy béka-peté, ha csak 8 óráig 36·25 C° meleg vízbe tétettek, és azután fejlődésükre alkalmas viszonyok közé helyeztettek, sohasem fejlődtek ki, hanem rövid idő alatt rothadásnak indultak. Béka és varangy porontyok 14° vízben egészen jól mozognak, de ha a víz lassanként 27·5 C°-ra felmelegítettett, félóra múlva már lassabban, és rángásokat kapnak. 32·5 C°-nál minden mozgásuk megszűnik, az állatok asphycticus-ak lettek, és ha félóráig ezen hőség-

nek kitéve voltak, meghalnak, és később hűvösbe téve többé fel sem ébredtek.

Két egy éves és két két éves kecskebéka, *Rana esculenta*, egy óra alatt 10° — 32.5° C felmelegített vízben, meglehetősen gyorsan és nyugtalanul mozogtak, további 6 perczre 33.75° C^o melegítve, mozgásuk lassabb lett, azután szájukat nyitva tartva, nyelvüket kidugták és 8 percz múlva teljes asphyxia állott be. A vízből kivett állatok úgy viselkedtek, mintha aether vagy chloroform-mal kezeltettek volna. A keringés az úszhártyában megszűnt és összes vérük a visszerekben pangott. Két béka a szabad levegőn lassan feléledt, ereikben a vér lassan keringeni kezdett és 2 óra múlva egészségesek voltak; a másik két béka 35° vízbe tétetett, s abban még fél óráig maradt, ezek a kivétel után többé fel nem éledtek,

Két kinőtt kecskebékát 12.5° C. vízben helyezett el, és az ezt tartalmazó edényt lassan felmelegítette. A békák 25° C.-nál igen heves szökési kísérleteket tettek. 32.5° C.-nál elgyengülnek és alig emelkednek fel hátsó lábaikon; miután 5 perczig ezen hőmérsékben maradtak, lassan egészen asphycticusok lettek, most 35° C-ra melegítette a vizet és még 1 óráig bennhagyta az állatokat, ezek a kivétel után sem ébredtek fel többé.

Egy vízi- és egy gyepi-békát (*rana temporaria*) rögtön 35° C. meleg vízbe tett, s a vizet ezen hőfokon tartotta. Az állatok eleinte erősen nyugtalanokdtak, fél óra múlva elájultak és további 25 percz múlva meghaltak.

Hat katonabéka (*r.-temporaria*), egy levél-béka (*hyla arborea*), két varangy és két tűzi-béka, egy lacenta vivipara és egy szürke gyík (*lacenta agilis*), két törékeny kuzma, egy foltos gyík (*Salamandra maculata*), egy állítólag kihányt gőtét (*Triton taeniatus*) és még 6 különböző fajú gőtét hasonértelmű melegítő kísérletnek vetett alá, s mindezen állatok az emberi meleget megközelítő hőfoknál 33 — 35 — 37° C-nál igen rövid idő alatt elpusztultak.

A felhozott kísérleteket az azóta lefolyt 40 év alatt nemcsak, hogy meg nem czáfolták, hanem ellenkezőleg mindig újból meg újból megerősítették. Ma már mindenki tudja, hogy a normalis élő ember melege, még jóval magasabb, mint a melyet Berthold kísérleteinél alapul felvett, hogy ez 39.5 — 40° C-ra tehető. Ily magas hő-

fokra melegített vízben a béka néhány perc múlva (egynegyed óra alatt) tetanusba esik és rövid idő alatt kivétel nélkül meghal.

Ha tehát minden egyéb körülménytől eltekintünk is, már egyedül az ember belsejének magas hőmérséke miatt bátran állíthatjuk, hogy a kórtörténetnek a békára vonatkozó részlete öncsaladás vagy szándékos csalás szüleménye, és ezt az állat részletesebb vizsgálata is bizonyítja.

A beküldött béka t. i. Entz tnr nyilatkozata szerint a *Rana temporaria* L. (gyepi barna vagy harmatbéka, brauner Grasfrosch) azon nálunk ritkább varietásához tartozik, melyet Steenstrup *rana oxyrhina* név alatt írt le. Hímpéldány, mely az ivarzás ideje előtt meghalt, miután heréi alig 4·5 mm. hossz- és 2·5 mm harántátmérővel bírnak, míg e szervek az ivarzás idejének beálltával jó borsószemnyi nagyságra duzzadnak, és hogy a hüvelykujj duzzadása még sincs kifejlődve. — A béka külfelületén semmi alaki rendellenesség sem constatálható, olyan az, mint minden más fajtabeli béka, melyet a téli álom végével lesoványodva rejtekéből kihalásznak. A vélt eltérések csak látszólagosak, a borszesz zsugorító befolyásának köszönhetőek. Szeme van, ujjai rendszeren képződtek, uszóhártyája is megvan, bár két helyen kissé sérült. Testén sem szervezeti átalakulásnak, sem emésztésnek nyoma nem látható.

A béka bonczolásánál kitűnt, hogy a nyelv tövéből egyenetlen czafatos csont hátrahagyásával ki van szakítva. Szabadon a testürben szürkéssárgás, pépes tömeg van, melyben összerágott zsirczafatokat, izomdarabokat, kötszövet- és inczafatokat, növényi rostokat és keménytesteket lehet megkülönböztetni. — A fodor tövestől le volt szakítva, és a bárzsing hátsó része ott, hol a középvonaltól balra kanyarodik és a gyomornyitrészletbe átmegy, egyenetlen czafatos szélű babnyi nyílással át van szakítva. Másfelől a végbélben, közvetlen az alfel fölött, egy kisebb és ettől 3 ctmnyire egy nagyobb, ludtoll vastag szakadozott szélű nyílás létezik, és úgy a szájrúben, torokban és bárzsingban, valamint a végbélben is a testürben lévőhöz teljesen hasonló ételpépet találunk. E mellett az átfuródások szélei egészen halványak, sem lobos izzadmányt, sem vérnek semmi nyomát a hasürben fel nem fedezhetünk. A szakadásokon túl fekvő gyomor- és bélrészletek összehúzódtak s pusztá szemmél tekintve üresek. A gyomorból és vékony bélből összevakart nyákban görcsö alatt

hámsejtek és alaktalan morzsalék között néhány közelebbről meg nem határozható barnásfeketés chitin pikkelydarabot látni. A vastag bél épen maradt felső részletében, még legtöbb bennéket találtam. Itt mintegy tűgombnyi szürkésbarnás pépet lehetett összekaparni, s ezen tömegben a következő tárgyakat találtam, melyeket Entz tnr is megtekintett és ismert szivességgel meghatározott. Rovarszőrök és chitindarabok, melyek közül a legérdekesebb egy chitinpánczéldarab 3 stigmával valamely rovar potroháról, továbbá egy czimpázott szőr, valószínűleg valamely méhnek a testéről. Továbbá 3 bélféreg, melyek górcsövi apróságuk mellett is a *R. temporariára* jellemzők. Így nevezetesen *a) Distomum clavigerum* Rud. kissé maceralt, de azért jól felismerhető példány, számos petével s ugyanezen distomumnak petéi a végbél törmelékében szabadon szétszórva is előfordulnak; *b) Strongylus auricularis* Zed. egy himpéldány, a testének hátsó felén a közösti-lési ernyő körvonalai is jól kivehetők, úgyszintén a két vastag barna spiculum; *c) Nematoxys ornatus* Duj., nőstény, szemcsésen széteső, de azért elég jól megkülönböztethető petéekkel.

Ellenben sehol sem találni az épségben maradt gyomor- és bélrészletben oly ételtömegeket, izom- és zsirczafatokkal, mint a milyen a szakadásoktól a test felülete felől eső tápcsatornába be volt gyurva.

Semmi kétség tehát, hogy a béka rendes táplálékától teljesen eltérő, összeaprított, talán összerágott ételpép azon keveréke, mely a szájban és torokban, a testürben és a végbélben, tehát igen különböző részekben, mindenben hasonló minőségű, — csakis mesterséges uton, vagyis jobban mondva, szándékos durva erőszakkal be lett gyömöszölve, még pedig oly ügyetlenül, hogy a béka bárzsingja és bele megszakadtak; s ebből kifolyólag kétségbevonhatlan tény, hogy szándékos csalás forog fenn. S minthogy a testürben semmi vért nem találunk, sem a szakadási helyek nincsenek véresen beszűrődve, feltehető, hogy a csaló döglött békát használt fel hatást vadászó experimentuma tárgyául.

Ez a dolog realis oldala, hogy mi indíthatta az állatorvos nejét erre, és milyen viszonyban áll az ilyen egyéniség a hypnoticusokhoz, s ezek ő hozzá, azt kórboncztnani alapon nem lehet tisztába hozni, mert — fájdalom — a hypnoticusok sok oly dolgot elkövetnek, mihez a bonczkés nem fér.

A vizsgálat eredményét az illető trral közölve, felkértem, hogy azt tapintatos módon a nővel közölve, kisajtolja belőle az indokot, mely miatt a csalást elkövette, és e mellett még annyira elbizakodott volt, hogy a dolgot behatóbb vizsgálat alá bocsássa. --- Sajnos, hogy az egyébként igen tapasztalt ügyfél nem járt el megfelelően ez ügyben, s a helyett, hogy a nőt négy szemközt vallatás alá vette volna, a leletet előbb a férjével tudatta s így a vallatási kísérlet dugába dőlt. A nő, de sőt még férje is „mint vallásos emberek“ készek esküt tenni állításuk igaz volta mellett, hogy t. i. a békát végbeléből sajátkezűleg kifejtette, és azóta teljesen jól érzi magát, ehetik mindent a legkisebb nehézség nélkül, s a szeszes italokat most már nem kívánja, a mit azelőtt kénytelen volt a fájdalom miatt élvezni. -- S a férj erős meggyőződéssel bízik abban, hogy habár a tudomány még jelenleg homályban van, eljövend az idő, a midőn igazat adnak neki, s e reményben megadással tűr bármi megaláztatást. — A béka megtöltését étellel most ellenséges indulatú egyének által utólagosan elkövetett hamis ármánynak nyilvánítják. Ily viszonyok közt talán nem egészen felesleges felemlítenem azt is, hogy a béka elég hitvány egy példány: orra hegyétől a lábujjig 16 cm. hosszú és jelenleg csak 20 grm nehéz. Ily kicsiny test, elhalt és elpetyhedt állapotban egészen észrevétlenül csúszott volna keresztül egy felnőtt ember belén, kijöhetett volna bármely fej-, far- vagy keresztfekvésben, akár kétrét összehajtvá; világra hozatalára nem kellett volna kétheti vajúdás, számtalan erőltetés, véres székelet s művi kifejtés és nem hagyott volna hátra végbélelőesést. Úgy hogy mindezen tüneteket, ha ugyan tényleg jelen voltak, már ezen okból sem lehetne az előmutatott békának tulajdonítani

A kezelő orvos rámutat a hypnotismus csodák-esodáira, a transfertre, s többek között hivatkozik dr Johann Christian Seiz tekintélyére. Utóbbi t. i. 40 évi gyakorlat után kiadott munkájában¹⁾ azon ritka, rejtélyes és érthetetlen betegséget írta le, melyben egy 13 éves leány $\frac{9}{4}$ évig szenvedett. — A leány ugyanis vörheny után súlyos váltólázba esett volt, s azután előre meghatározott

¹⁾ Geschichte einer seltsamen und unbegreiflichen Krankheit an welches ein Mädchen in Waitzen von Anf. sept. 1854 bis Ende December 1856 ununterbrochen gelitten etc. Johann Christian Seiz. 1858.

számú és alakú görcsöket kapott, majd katalepsiába esett, majd éktelenül visítva egyik, vagy a másik lábán ugrándozott, buzfenezett, és különböző tornászati mesterfogásokat mutatott be; később furia módra a házban fel és alá futott, aztán sündisznó módra összekuczorodott, csontjait ropogtatta, mely idő alatt egy rakás gombostű a bőrébe szökött. Összesen 430 napig nem székelt, hanem eleinte az ételt kihányta, később sárt kezdett hányni, és nemsokára bélsarat a füléből, a szemzugaiból, arczán, ujjhegyén, könyökén, emlőin, a köldökén, fejetetején és talpán izzadott ki, s ha megharagudott, hüvelyéből és a test oldalaiból is bélsárt vetett ki, mindig varázsszerű gyorsasággal; — később még rothadt husokat varázsolt elő a hüvelyéből és rakásra hányta ki az élőnyüveket (Würmer mit schwarzen Augen), azután vizeletét füléből és szeméből meszelyszámra bocsátotta, de mindamellett pompásan evett és ivott, aludt és jól fejlődött. És ez így tartott, míg a menstruatio beállott, s mikor a leány e fura magaviseletét abbahagyta és csodák-csodája, magától teljesen meggyógyult, az akaratos, engedetlen, szájas, gonosz gyermekből ildomos szűz lett. — Ezen eset előadása után a jó öreg, az úgynevezett natur philosophus, valóban remek hitvallását tárja fel, és függelékképpen hí német fordításban kedveskedik az olvasó közönségnek azon nevezetes esettel, mely az „Orvosi tár“ 1839. évf. 15. sz. dr Hackel András által lett közzétéve: — Ezen eset egy 23 éves férjzett asszonyról szól, ki azonban rendetlenül élt és háziura által teherbe ejtetett. A szülés után megbűvöltnek adta ki magát, és egy kuruzslónál gyógyítást keresve, port kapott tőle (kőrisbogár, kőrisfalevél és fagyalbokorvirágból), melynek hatása alatt néhány óra múlva, fertelmes kínok között, 4 élő békát szült, még pedig minden porvétel után ismételten, tanúk előtt is. Sőt plane orvosi consilium előtt is, meztelenre levetkőztetve, végre szoros elkülönítésben; — de persze a megyei bába ellenőrzése mellett szintén 4 békát hozott a világra.

Azonkívül hivatkozik a kezelő orvosaira, miszerint tudomása van arról, hogy köfejtés alkalmával, a kő széthasításakor, diónyi üreget nyitottak meg és ebben egy meglapult béka volt, mely mint a levegő reá hatott, mozogni kezdett s 14–16 napig élt, — s hogy romok szétszedése alkalmával a vakolat mögül békát szednek ki, melyek minden hozzáférhető nyílás nélkül századok óta ott éltek, és

valószínűleg mint peték juthattak a vakolat vizébe, s ott tovább fejlődtek.

Dr Seiz virágzása idejében még sok ily dolog fordult elő, illetőleg elbeszéltetett, leiratott, s hívókra talált, sőt még most is egyik-másik elbeszélhet és írhat ilyet, — de a csodák ideje lejárt. Az eféle papir értéke mód nélkül leszállt, mióta az orvos és természet-tudós jelszava: „D' not think, true!“

Különben a jó öreg Seiz mindkét esetében a természetfeletti tünetemények hű, becsületére mondhatjuk hű, leírásában találni a támpontokat arra is, hogy a dolgot egészen természetes módon magyarázhassuk, mert a bélsárt izzadó és vizeletet könnyező leány akaratos, makacs, gonosz gyermeknek van ecsetelve, ki jámbor anyjának egyébként is sok bajt okozott, — s az első időben akrobata-művészetet gyakorolt és később ügyes Boskóvá vált, mig utóvégre a dolgot meg nem unta. A békát szülő asszonynál pedig az orvosi consiliumnál az egyik béka születése előtt a méhszájban czérnafonalat is találtak, s a csalónőt állítólagosan a legszigorúbb elkülönítéskor is a megyei bába (!) őrizetére bízták, — és a mint ott a hamis gyermek a jámbor anyjával az öreg Seiz urat könnyen jégre vezethette, úgy az utóbbi esetben a megesett nő és a kitapasztalt bába a böles physicusokat vitte a hinárba. — Azért is e dolgok felett az orvosi kutatás józan észszel áttért a napirendre.

A kövekben és a vakolat közötti ürökben talált békák s más hullók tudvalevőleg nem ott fejlődnek, hanem oda elrejtöztek vagy esetleg odatévedtek, a bevezető út szűk volta miatt bennrekedtek, s most már ily helyen addig élve maradnak, mig étlen meghalnak, avagy pedig a hasonló módon odatévedt más apró állatokkal (rovárokkal) táplálkoznak is, s esetleg, rájuk nézve kedvező viszonyok között, hosszú ideig ott élhetnek s nőhetnek is, és az úrhöz vezető út szűk voltával egészen aránytalan terjedelmet érhetnek el, sőt bizonyos körülmények között a bevezető út utólag a bennelevő szivárgó vízből lecsapódó mészlerakodmány miatt meg is szűkülhet.

Végre a Charcot által felkarolt s ujabb időben sokoldalúlag észlelt és vizsgált s bőségesen leirt sajátságos tünetemények a hystericus nőknél, hypnoticus egyéneknél, kisebb részben tényeknek vehető s kórosan fokozódott vagy kórosan lehangolt idegéletműködésből magyarázhatók, de nagyrészen és pedig éppen a legfeltűnőbbek,

legérthetlenebbek s csodálatraméltók ugyancsak szándékos félrevezetés és csalásnak bizonyultak, melyeknek persze nemcsak a jóhiszemű öreg vidéki orvosok, hanem néha a tudomány forrásánál enyelgő specialis buvárok is áldozatául esnek.

Így például a Bourru és Burot által felfedezett és nagy tudományos apparatussal Luys tr által közzétett¹⁾ kísérletek, melyek szerint különböző gyógyszerek és mérgek zárt üvegbe téve a hypnotizált betegtől 8—10 ctmnyi távolságra ismert hatásuknak megfelelő tüneteket előidéznek. — A párisi academiától e dolog megvizsgálására kiküldött biztos Dujardin Beaumetz control vizsgálatai folytán²⁾ csalódásoknak bizonyultak be. Midőn sem a beteg, sem az orvos nem tudta, hogy miféle anyag foglaltatik az átlátszatlan és csak számokkal jelölt üvegekben, akkor egészen ellentétes tünetnyek mutatkoztak a hypnotizált hystericus betegen, contracturak, convulsiok jelentkeztek ugyan, de az tökéletesen mindegy volt, bármely üveget tartottak oda, így többek között strychninre semmi görcs nem állott elő, holott a legsúlyosabb görcsök bekövetkeztek, midőn a beteg mögé egy üres üvegsövet tartottak.³⁾

Lewin⁴⁾ trnak a hystericus nők görcsös hűdés, érzéketlenségek, ájulás, éhezés, éjjeli bolyongás eseteire, különösen a transfertre nézve tett tapasztalatai nagyon is arra mutatnak, hogy ezen felfoghatatlan és érthetetlen jelenségek kellő kritica és kellő felügyelet mellett, fura észjárás és feltűnési viszketeg által besúgott csalásoknak bizonyulnak, éppen úgy, mint az előttünk fekvő béka költött élet-története.

Esetünk, mely ugyancsak nagy port vert fel azon a vidéken, véleményem szerint abban találja természetes magyarázatát, hogy e nő hosszas ideig ismeretlen okból bélzsábjában szenvedvén, a fájdalmas görcsös összehúzódásokat, a peristaltikus mozgásokat personifi-

¹⁾ Les émotions chez les sujets en état d'hypnotisme. Etudes de physiologie expérimentale faites al l'aide de substances medicamentenses toxiques par Luys membr d l'academie de medicin. Páris, 1887. Balliere et fils.

²⁾ A párisi academia 1888. március 6. ülésén.

³⁾ Erre vonatkozólag l. még Seeligmüller kritikai tanulmányát a modern hypnotismusról. Deutsche med. Wochenschrift 1888. nro 8. és Gyógyászat 1888. 4. 5, 6. sz.

⁴⁾ Deutsche med. Wochenschrift 1888. 4. sz. és Gyógyászat 1888. 132. lap.

calta. — Okoskodásában némi támogatást is nyert az orvos eljárásában, ki kórisméjénél a subjectiv tünetekre támaszkodott a helyett, hogy a bélférgeket és azok petéit az ürületekben kutatta volna, s orvosi behatását ezen egyedüli megbízható állásontról intézte volna. A nőnek kis háztartásában elég ideje maradt bajának rejtett okaival tépelődni s phantasiájának szabad tért engedve, idővel félig öntudattal, félig kénytelen az állítás terére lépett s az esetleg kínálkozó alkalmat felhasználva, egy teljesen ártatlan békát inculpált. Midőn azután állítása folytán ijesztőleg nagy lárma kerekedett, veszélyben forgó becsületét megmentendő, cselhez folyamodott s az egyetemen megvizsgálandó békát kurta észszel elől-hátul megtraktálta a saját szájában megrágott ételpeppel.

MEGEMLEKEZÉS OLASZORSZÁGI UTAMRÓL. *)

Klug Nándor tanártól.

Egyetemünk orvostudományi karának megtisztelő bizalma a bolognai egyetem nyolczszáz éves fennállása örömmünnepeinek részesevé tett s ez szolgált alkalmúl arra, hogy az ez évre tervbe vett tanulmányutam nagy részét olaszországi egyetemek látogatására fordítottam. Az olaszországi egyetemeket általában kevésbé szoktuk felkeresni, mint az osztrák és németországiakat, nyilván, mivel amaz általános felfogás befolyása alatt állunk, mely szerint Olaszországot, mint a művészetek hazáját, festőknek, szobrászoknak és műélvezetet keresőknek való látogatni; enyhe éghajlata miatt, elég rosszul, esetleg még betegeinket is oda küldjük telelni. Az utóbbi eljárás azért hibás, mivel az emberek télen sokat fáznak Olaszországban. A szobákat tudniillik, mert kályha azokban nem szokott lenni, fűteni sem lehet, hozzá még a szobák padlója is kő- vagy terassoból áll, künn pedig többnyire hideg eső, sőt hó is esik. A múlt télen például hó volt elég: Bolognában a hó miatt minden kocsiközlekedés egy álló héten keresztül fennakadt, e mellett pedig a rendszerint rossz záró ablakokon és ajtókon keresztül fújt a szél, a melynek dermesztő hatása ellen pedig csak előkelő házakban tudtak némileg a kandalló tüze mellett védekezni; Nápolyban is 2—3 fokra szállott le a temperatura — ott pedig már kandalló sincs. Olaszország azonban egyetemeinél fogva is méltó, hogy felkeressük, mert azon kívül, hogy azoknak nagy múltja van, az olaszországi egyetemek jelenje is teljes figyelmünket érdemli meg.

Az emberiség erkölcsi és szellemi romlottságának idejében, midőn Olaszország hol az anarchia, hol pedig apró zsarnokok despotismusa alatt állott, ugyanez az ország nem csak a jog és a phi-

*) Előadta az 1888. október hó 19-iki orvosi szakkülésen.

losophia, hanem az orvosi tudományok művelésére is az impulsust adta. Jelenleg pedig, Olaszország 16 egyetemén és 5 orvosi iskolái némelyikén igen élénk tudományos munkásság foly. Nem lesz tehát érdektelen, ha tett tapasztalataim egynémelyikét az igen tisztelt szaküléssel is megismertetem.

B o l o g n a.

A bolognai egyetem kezdettől fogva Bologna büszkesége volt. E város régi pénzein is „Bononia docet“ és „Bologna alma mater studiorum“ körüliratok olvashatók. Itt tanított először nyilvánosan és írt egy 25 kiadást ért emberboncztant Mondino, innen bocsátotta világgá Luigi Galvani hatalmas felfedezéseit. A bolognai egyetem századok óta fennállott szervezete sok más egyetem szervezetének szolgált mintául. Az alapelvek, melyeken amaz egyetem 800 évvel ezelőtt épült, egyetemünk ma is fennállanak: a tanulás és tanítás szabadsága.

Már 1076-ben Pepo nevezetű jogtudor Bolognában mint jogtanár működött, 1090-ben pedig a jogi fakultás teljesen megalakult és oly hírnévre vergődött, hogy hallgatóinak száma 1262 körül a tizezret meghaladta. Ugyanez időbe esik a bölcsészeti és orvosi fakultás megalakulása is; akkor tanították ott az orvosi tudományokat Thadeus Alderottus, Petrus de Apono, majd Gentilis Fulginas, a hirneves Mondinoval egyetemben. 1561 óta mind a négy fakultás a Francesco Terribilia tervei szerint épült Archiginnasióban volt elhelyezve, ugyanabban az épületben, melyben ez idén az örömnépek lefolytak és melynek emeletén a hajdani boncztani intézet nevezetes tanárok szobraival és két a szószékmenyegzetet két kézzel tartó, Herkules Leli által fából faragott izomkészítménnyel látható. Jobbra a szószéktől van Hippokrates és balra tőle Galenus, tovább ezektől körben Arantius, Malpighi, Taliacotius és mások fából faragott szobrai állanak, míg udvarát Cesi-től való freskók és oly nevezetes családok czimerei díszítik, a melyek ivadékaik kiképeztetésüket ez egyetemen nyerték. Megtekintésre méltó itt az egyetemi templom is, a benne levő freskóképek miatt. A többi között itt van a vallás Cesi-től festve: egészen meztelen, átlátszó fátyollal fedett elragadó szépségű alak.

1803-ban az egyetem a via di Luigi Zamboni-ban levő jelen-

legi helyiségeibe, a hajdani palazzo Cellesi-be költözött át. A Palazzo Cellesit Dominico Tibaldi tervei szerint építették ki. Az épület homlokzata közepén XI. Clemens pápa és e mellett Casoni és Paolucci bibornokok, valamint Bologna tanácsának czimerei láthatók márványban. A nagy bejárat előtt a következő felirat olvasható: Bonouiese scientiarum et artium Institutum ad publicum Totius orbis Usum. A bemenetnél XIV. Benedict Angelo Pio készítette nagy szobra áll a következő felirattal: Restauratori atque Amplificatori S. P. Q. B. A via di Luigi Zamboni, úgy mint a piazza Galvani, a bolognai egyetem egy-egy nevezetes tanárának nevét hirdetik. Az orvosi intézetek egyébiránt nem az egyetem központi helyiségeiben, hanem külön épületekben vannak elhelyezve. A via di Luigi Zamboni végén az élettani és pharmakologiai intézetek közös épületben találhatók, ezek közelében vannak az ép boncztani és kórboncztani intézetek is. Az élettani intézetben legérdekesebbek a Galvanitól visszamaradt eszközök, valamint az épület emeletén elhelyezett Regnault-Reiset-féle nagy léleklő készülék, melyet egy közvetlenül a léleklőkészülék mellett felállított Langen és Wolf-féle gázmotor működésben tart.

Részemről a bolognai egyetemet meglátogathatni azért örültem, mivel ott Vella-val megismerkedni és e vizsgálónak a bélnedv emésztő hatását illetőleg tett kísérletei valamelyikét meglátni reméltem. Vella tudniillik 1882-ben a Moleschott-féle „Untersuchungen zur Naturlehre des Menschen und der Thiere“ című folyóiratban vizsgálatokat tett közzé, melyek szerint kutyának megnyitott hasfalán át 30—50 cmt. hosszú bélkacsot húzott elő, azt két ollócsapással a többi bélről elvágta és miután két végét bekötötte, nehogy kiömlő tartalma a hashártyát fertőzze, nedves meleg kendőbe takarva oldalt fektette. A folytonossághiányt, mely ezáltal a bélben keletkezett, a két bélvégnek varratok által való egyesítése által megszüntette és az így újra zárt belet a hasürbe visszabocsátotta. Ezután visszahelyezte az elkülönített bélkacsot mesenteriumával együtt, csak két végét tartván még künn. Miután ezeket is a kötés alól felszabadította, a hasfalán ejtett seb két szegletébe varrta őket és a sebszéleket a közbeeső területeken egyesítette. Ilyen módon egy 30—50 cmt. hosszú elkülönített bélkacs állott kísérletei számára rendelkezésre. Vizsgálataiból Vella azt a következtetést vonta, hogy a vékonybélnedv

fehérjéket és keményítőt emészt, zsírt hasít és a tejet megalvasztja, szóval, hogy e nedv emésztő hatása azonos a pankreas emésztő hatásával. Ugyan ezalatt, mialatt Vella a vékonybélnedv emésztő hatását vizsgálta, intézetemben a vastagbél emésztő hatását illető vizsgálatok folytak. E vizsgálatok teljesen ellenkező eredményhez vezettek, a mennyiben ezekből kitűnt, miszerint úgy az elkülönített vastagbélbe vezetett, valamint a vastagbélből nyert kevés váladékba adott tápanyagok semminemű emésztődést nem szenvedtek; ellenben a rohadás az emésztési kísérleteknél olyan gyorsan állott be, hogy az anyagok, néhány óra múlva már, igen erős, az idült vastagbélhurutban szenvedők bélsarára emlékeztető undorító szagot terjesztettek. Az eltérő eredmények miatt Vella a vastagbél emésztőhatását illetőleg Koreck-*kel* tett vizsgálatainkat utáncsinálta, én pedig, a ki időközben tankönyvem írásába fogtam, egyik kiváló tanítványomat, *Gener-sich* Gusztáv orvoshallgatót, jelenleg szigorló orvos urat, egyfelől a vékonybél Lieberkühn-féle mirigyének összehasonlító irányban való szövettani vizsgálatával, másfelől a vékonybélnedvvel teendő emésztési kísérletek eszközzésével bíztam meg. Vella-val párhuzamason tett e vizsgálataink ismét eltérő eredményhez vezettek: a míg tudniillik mi vizsgálataink által arra az eredményre jutottunk, hogy a vékonybél-nyákhártya úgynevezett Lieberkühn-féle mirigyei és a vékonybél egész nyákhártyája által elválasztott kevés mucindús nedv csak szénhidrátokat tud emészteni, addig Vella vizsgálataiból következtette, hogy a vastagbélnedv épen oly jól emésztí a fehérjéket, szénhidrátokat és zsirokat, mint azt a vékonybélnedvre nézve találta. Azóta a vékonybélnedv emésztő hatását illetőleg a vizsgálatokat *Lehmann* K. B., *Gumilewski* és mások a miénkhez hasonló eredménnyel ismételték. *Bizzozero* pedig a bélfelhámban, valamint a Lieberkühn-féle, vagy a mint ő azokat nevezi *Galeati*-féle mirigyeket kibélelő sejtekben karyokinesist észlelt, holott szerinte minden emésztőnedvet szolgáltató mirigy, nevezetesen a száj- és hasnyál-, meg a gyomor-mirigyek sejtjeiben, karyokinesis nem fordul elő; ez tehát a Lieberkühn-féle mirigyek hámsajtjeinek a bélfelhámmal azonos működése mellett szól. Vella kísérletei eltérő eredményének oka abban állott, hogy, különben pontosan véghezvitt vizsgálatai alkalmával, a megemésztendő anyagokat túlságosan sokáig — 24, egészen 72 óráig — az emésztésnek hagyta kitéve, a mely idő alatt amaz anyagok roha-

dásba mentek át; az emésztés vélt terményei tehát rohadás terményei voltak.

Reményem, Bolognában Vella-val találkozhatni, fájdalom nem sikerült, mivel időközben Vella agylágyulásban elhalt. Tanszékén Albertoni P., a ki különben a materia medica fiatal tanára, helyettesíti. Albertoni látta Vella kísérleteit, de azért, a bélnedv emésztő hatását a kísérleteinkből vont következtetések értelmében tanítja. A mint Vellat már nem találhattam meg, úgy nem találkozhattam Padovában Lussana-val sem, a ki ottlétemkor halálos betegen feküdt. Lussana helyét Stefani A., a ferrarai physiologus látja el, a ki legutóbb megjelent munkájában számos kísérlettel bizonyítja, hogy a Stenson-féle kísérletnél az izmok indirekt ingerlékenységüket sokkal előbb vesztek el, mint direkt ingerlékenységüket s ezt nem az idegrostok, hanem azok végkészülékeinek, az alákötés által okozott anaemia következtében beállott, bénulása miatt.

A mi magát a Bolognában lefolyt nyolczszáz éves örömnép három napját illeti, ezek annak idején a napilapokban oly részletességgel le voltak írva, hogy azok beható leírásába bocsátkozni valóban felesleges volna. Csupán röviden említem itt meg, hogy fogadtatásunk a lehető legszívélyesebb volt. Magánházakban szállásoltattunk el; magam, Owen O'Ryan-nal, a manchesteri Queen's College egyik nyelvtanárával, Augustino Salina grófnak Crevalcuore, Malpighi szülőhelye tulajdonosának vendége voltam, a ki könyvtárában Malpighi számos kéziratát őrzi; a göröcsövet, melylyel Malpighi vizsgálatait tette, a physikai intézetben őrzik.¹⁾ Az ünnepély első

¹⁾ Bolognában az Archiginnasióban egy füzetecske található, melyet Luigi Frati Conte Augustino Salina-nak mennyegzője alkalmából ajánlott és melynek címe:

Delle
Medaglie Onorarie
di
Marcello Malpighi
dichiarazione
di Luigi Frati
intitolata al Conte
Augustino Salina
nel lietissimo giorno delle sue nozze
colla Nobile Donzella Marchesa
Amelia Mazzacurati
Bologna.
Tipografia ali Ancora
1856.

napján délelőtt, a rektornál, Giovanni Capellini-nél, a geologia tanáránál történt tisztelgés után, az Archiginnasio könyvtári nagy termében gyűltünk össze, a hol Bologna polgármestere üdvözölt bennünket és Giosué Carduccit, közfelkiáltással, a jövő nap ünnepi szónokává megválasztottuk. Ugyanazon napon, délután, résztvettünk még Viktor Emánuel király, Monteverde által készített hatalmas lovas szobrának leleplezési ünnepélyén. A szobor a piazza Vittorio Emanuele közepén áll, mely észak felé a piazzetta Nettunoba folytatódik, míg különben a pal. publico, a pal. del podesta és Bologna götszerüen épült legnagyobb temploma a St. Petronio zárják körül. A pal. publico a királynak, mint a nyolczszáz éves örömmünnep protectorának szolgált szállásul, a pal. del podesta pedig onnan nevezetes, hogy benne a bolognaiak II. Frigyes császár fiát, Enzio t, az utolsó hohenztaufit, egészen ennek haláláig -- 23 éven keresztül -- fogva tartották.

Az ünnepély második napján, június 12-én, az egyetemek képviselőiből álló menet az egyetemi épületből az Archiginnasioba vonult, a hol a küldöttségek, a király, királyné és a trónörökös jelenlétében, Carducci díszelőadásának meghallgatása után, megbízóik üdvözlő iratait adták át. E felvonulás a legimposansabb volt, melyben nem csak magam, hanem nyilván mindnyájan, a kik ott voltunk, valaha résztvettünk. A menetben — mondhatni — a világ minden egyetemének képviselőit lehetett látni. Az európai egyetemeken kívül ott voltak: az Egyesült-Államok, az argentiniai republica és Chili, valamint India, Australia és Új-Zéland egyetemeinek képviselői. E képviselők között nem egy tűnt ki tarkaszínű tógája, vagy baretje és fővege által, a bolognaiak pedig a menetet, a merre csak jött, evviva-val, babérokkal és virágokkal fogadták.

A harmadik napon, ugyancsak a király jelenlétében folyt a dísz-tudorok felavatása. A magyarok közül a két geologust, Szabó József és Hantken Miksa budapesti egyetemi tanárokat, tüntették ki a dísz-tudorsággal. A dísz-tudoroknak az oklevél átadása és a gyűrű felhúzása által történt felavatása után Quiseppe Ceneri búcsú-beszédet mondott.

Az ünnepély negyedik napján végre az állati villamosság fedezésének száz éves örömmünnepét ültük és méltán, mert a bolognai egyetem mindannyi tudósai közül egyetlen egy sem gyakorolt annyi befolyást az emberiség művelődésének fejlődésére, mint épen az 1737-

ben Bolognában született Luigi Galvani az állati villamosság felfedezése által. Du Bois Reymond szerint a „a forradalom, melyet Galvani felfedezése a physikusok, physiologusok és orvosok világában okozott, csak avval hasonlítható össze, melyet ugyanazon időben (1791-ben) Európa politikai láthatárán a francia forradalom támasztott. Mondhatni, hogy a hol béka volt és a hol két különemű fémdarabot keríteni lehetett, ott mindenki a csonkított végtagokat új életre akarta deríteni; a physiologusok az életerőt kézzel fogni vélték, az orvosok, a kiknek élére maga Galvani állott, a midőn különböző idegbetegségeket, így az ischiast, tetanust és epilepsiát nagyon is könnyelműen igyekezett magyarázni, — mindent gyógyíthatónak vélték és legalább is tetszhalottan el nem lehetett temetni azt, a kit előbb galvanizáltak.“ Tudvalevőleg Galvani kísérleteiből következtek: 1. hogy az állatoknak önálló electricitásuk van, melyet állati villamosságnak neveztek el; 2. hogy e villamosságnak legfőbb elválasztó szerve az agy, a szervek, melyekre az állati villamosság legélénkebben hat az idegek, és 3. hogy a villamosság legjobb megtartói az izmok, ezek úgy szerepelnek mint egy leideni palaczk, a melynek külső felülete electronegativ azok belső felületéhez képest, mely electropositiv. Az ideg emezen az izom által képviselt leideni palaczk conductora. Ma tudjuk, miszerint mind e theoriák és a kísérletekből vont következtetések helytelenek. A villamosság nem az élő szövetek elemi tulajdonsága, hanem a szövetekben ezek működése vagy elhalása közben lefolyó vegyi változások következménye. Az idegműködés igazi természetét ma sem ismerjük; ez még mindig a jövő kérdése. Azonban ezek daczára Galvani felfedezése az electrotherapia, a villamos világítás, a távirás és telephon felfedezéséhez vezetett, s ezek által úgy Galvani mint Volta az emberiség hatalmas jóttevőivé és nevelőivé lettek.

Az ünnepi szónok a Galvani-ünnepélyen Pietro Albertoni volt, a ki szép és díszes hallgatónak Galvani kísérleteit is bemutatta. Az ünnep után többen Albertoninál dejeunerre jöttünk össze; ott voltak nevezetesen Luciani, Stefani, Fano, a Schiff testvérek és magam. Hogy társaságunk tárgyai physiologiai kérdések voltak, magától értetődik. Ez alkalommal tudtuk meg mi fiatalabbak Schiff-től azt is, hogy Galvani, Weber E. előtt csaknem száz esztendővel már, a n. vagus szívmozgásgátló hatását is ismerte.

Firenze, Torino.

A legszebben berendezett olaszországi orvosi intézetek kétségkívül Florenczben és Turinban találhatók. Különösen feltűnnek czélszerű és e mellett egyszerű berendezéseik által Florenczben: Tafari A. szövettani intézete, mely mintegy 30 hallgató számára berendezett külön laboratóriummal is rendelkezik és szép injectio-készítményei által híressé vált; továbbá Roster G. közegészségtani intézete, melyben egyik szoba a talaj és körlég szénsavának meghatározására úgy be van rendezve, hogy ebben a meghatározások automaticen mennek végbe. Ezekon kívül új berendezésük még Schiff Hugo vegytani és Montegazza P. anthropologiai intézete is. Schiff vegytani intézetének könyvtára is megtekintésre méltó. Montegazza intézetében pedig legérdekesebbek a Peruból való múmiák és egyéb tárgyak, melyeket onnan Montegazza maga hozott. A gazdagon berendezett physikai intézetben láttam Nobili első multiplicatorait, itt találtam egyszersmind több grammgépet Ganz és társainak budapesti gyárából. A physiologiai intézet, a vegytani, physikai és anthropologiai intézetekkel együtt a via Gino Capponiban egy ugyanazon épületben van elhelyezve; ez épület különben akkora nagy, hogy benne mind a négy intézet jól elfér. Mindannyi olaszországi élettani intézetek közül itt és a turini intézetben legélénkebb a munkásság. Luigi Luciani, az intézet igazgatója, nevét általánosabban ismertté az utóbbi időben az agykéreg működéséről írt ama nagy munkája tette, mely „Die Function-Localisation auf der Grosshirnrinde“ czím alatt, német fordításban is megjelent, és melyet a „R. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere“ a Fassati-féle díjjal jutalmazott meg. E munkájában Luciani a Goltz és Munk s követőik által vívott kemény küzdelemhez, mint pártonkivüli, azon kifejezett szándékkal szól hozzá, hogy az ellentétes tanokat egymással összeegyeztesse. Legközelebb, ugyancsak Lucianitól, hasonlóan beható dolgozatot a kisagy működéséről, valamint a 30 napig éhezett s Luciani és tanítványai által minden tekintetben megfigyelt Succit illetőleg is várhatunk. — Luciani első segédétől, Baldi D.-től, a kinek eddigelő élet-vegytani irányban tett dolgozatai közül az epeelválasztást, a vért és a szájnyálát illetők leginkább ismereteseek, a máj functioját illetőleg értékes dolgozat fog megjelenni.

Mint Florenzben úgy Turinban is meglepő élénk munkásság foly. Itt vannak Angelo Mosso az élettan és Guilio Bizzozero az általános kórtan tanára, a kik közül az első plethysmograph-jával tett észleletei, a második pedig a vörös vérszövetek fejlődését illetőleg tett vizsgálatai által, szereztek nevet maguknak. A turini intézetek ma még mind a via di Po-ban levő régi zárdában vannak elhelyezve, azonban épen jelenleg épül egyszerre négy új intézet, melyek mind átlag 400 tanuló befogadására fognak szolgálni. Az épülő intézetek a következők: egy az élettan, általános kórtan és pharmacologia, egy a physika, egy a chemia és egy az anatomia számára. Mind a négy épület nagy, az első egymaga például nagyobb mint a kolozsvári vegytani, boncztoni, élet- és közegészségtani új intézetek, vagy a budapesti élettani és vegytani-intézetek együttvéve; felépítésükre 4 millió frankot szántak. Azonban az állam ez összegnek csak egyik felét fizeti, második felét Turin város és a megye pótolják. Hasonlólag van a dolog az intézetek évi átalányaival: az élettani intézet évi átalánya jelenleg 7000, a boncztonié 8000, az általános kórtané 3000 frank; ezeknek is csak felét fizeti az állam. Így támogatják Olaszországban egyetemeiket az állammal együtt a községek és a vidék is. Sőt ehez hasonlót Ausztriában is találunk: az innsbrucki egyetem új orvosi intézeteit és kórházát Innsbruck városa maga építette fel. Valóban példát vehetnénk e viszonyokon. Igaz ugyan, hogy a mit elmulasztottunk, azt helyre pótolni már alig lehet, de legalább akkor, a midőn ama harmadik egyetem helykérdése újból felmerülni fog, akkor azt a várost és megyét, mely szerencsés lesz az egyetemet megnyerni, az egyetemi intézetek szükségéinek fedezésére állandóan kötelezni kellene; szegény városba egyetemet úgy sem való tenni. Nálunk eddigelé mindent az államnak kell adni. Innen van, hogy intézeteink csak lassan épülnek s ezeknél is, a kívánalmakat illetőleg most a lehetőség határáig terjedő reductió kívánatik meg; innen van az is, hogy míg az egyetemi intézetek évi átalányai Olaszországban 3—8000 frankot, Németországban ugyanannyi márkát és Ausztriában, Grácban, Prágában is az élettani tanszék évi átalánya 2000 frtot tesz, addig minálunk, Kolozsvárt, az orvosi intézetek évi dotációja 500—800 frt-nál nem nagyobb. Tudom én jól, hogy lehet egy gócsóval is búvárkodni és hogy volt tanár, a ki physiologiai előadásai alatt legtöbb demonstrációit kalapján mutatta be, de

az idők, a melyekben ezek elegendők voltak, lejártak, csak úgy, a mint amazok az idők is elmúltak, a melyekben az ország egyik végétől annak másik végére szekeren utaztak, — mit most szintén meg lehetne tenni. Alkalom és mód kell arra, hogy a tanár és személyzete azt a vizsgálatot megtehessék, a melyre hajlamuk van, a melytől legtöbb sikert várnak, ha a bűvárlatra szükséges kedvüktől őket végképen megfosztani nem akarjuk. Mit ér valakinek a górcső, midőn az anyagforgalom valamely oly kérdéséhez szeretne és tudna is hozzászólni, a melynek megfejtésére megkivánt eszközök és vizsgálatok költségeinek fedezésére a szükséges pénz hiányzik. Egyébiránt még más tekintetben is hátrányban vagyunk a külföldi és az osztrák egyetemekkel szemben. Az olasz egyetemeken a szünetidő júniustól, — a mely hónapban a vizsgák folynak — novemberig tart, a többi 7 hónap alatt az előadások vannak; a tanárnak tehát sok idő áll rendelkezésére. Sőt, az előadások tartama alatt is sok a szabad ideje, Luciani például hetenként háromszor másfél óráig ad elő, a hét többi 4 napja tehát szintén rendelkezésére áll. Nálunk a szünetidő félannyi ideig tart, a tanítás ideje alatt pedig, a szombatot és vasárnapot kivéve, minden napon előadás és gyakorlati oktatás is foly, a mely utóbbi a fél napot igénybe veszi, a második félnap kisebb-nagyobb részét a jövő előadásra és az avval járó kísérletekre való előkészület foglalja el és a lelkiismeretes tanítónak valóban csak lopni lehet az időt egyéb tanulmányokra. A tanársegéd tudniillik, vajmi kevés hasznára lehet a tanárnak a gyakorlati oktatás és az előadási kísérletek előkészítésénél ott, a hol, mint nálunk, a mint valamit már megtanult és az intézet igazán hasznát vehetné, már is másnak engedi át helyét. Németországban, Ausztriában, a hol a viszonyok a tanítás körül a mieinkhez hasonlóak, e nehézségen úgy segítettek, hogy a tanár mellé két tanársegédet adtak, a kik közül az első, vagy mind a kettő, rendkívüli tanár minőségében és fizetéssel állandóan alkalmazva van és e miatt a tanárnak tényleg tetemes segítségére lehetnek. Ez utóbbi szokást és az átalányok valami módon való felemelését, nálunk az elméleti szakoknál mielőbb életbe léptetni mulhatlanul szükséges, ha azt akarjuk, hogy itt is tudományos iskolák fejlődjenek, hogy intézeteink a külföld hasonló intézeteivel versenyképessé legyenek. Sőt szükséges az úgynevezett segédtanárok intézményét életbeléptetni azért is, mivel ott a hol csak két egyetem van,

más mód nincsen, melyen az egyetemek számára új tanerőket nevelni és megtartani is lehetne. — De talán nagyon is hosszúra nyújtottam reflexióimat, pedig volna még egy néhány, mert az olasz szigorlati rendszert is sokkal jobbnak tartom a mienknél, már csak azért is, mivel a szigorlatok a tanulóidő alatt kötelezők; no de erről reménylem, máskor is találok még alkalmat szólni.

Nápoly

Nápolyba az út Rómán át vezetett. Itt, a via delle Quattro Fontane-ban, Moleschott élettani és Todaro boncztnai intézeteit kerestem fel. Moleschott intézete szép embryologiai gyűjteménye miatt megérdemli a megtekintést, de különben a kisebb élettani intézetek közé tartozik Olaszországban. Moleschott magas kora daczára teljes erőben van ugyan, sokoldalú elfoglaltsága mellett azonban, mint senator és gyakorló orvos, aránylag kevés időt szentelhet intézetének.

Nápolyban nem az egyetem, hanem a villa Nationale-ban, a város egyik legszebb pontján álló stazione zoologica köti le figyelmünket. Az intézet két külön épületből áll: a régi, szövettani, mintegy 15 év előtt épült, az újabb, élettani, pedig csak imént készült el; a két épületet függő folyósó köti össze egymással. Az állomás alapítója és jelenlegi vezetője Dohrn Ant. célja volt, Nápolyban az egész zoologia számára kiváló központot alapítani. E célra Dohrn maga is egész vagyont áldozott, de sikerült neki egyszersmind a német és olasz kormányokat, valamint a közvéleményt is annyira megnyerni ügyének, hogy ma a zoologiai állomás Nápolyban oly eszközök felett rendelkezik, mint egyetlen hasonló intézet sem. Ott időzésem alatt, nagy sajnálatomra, Dohrn el volt utazva és így vele nem találkozhattam. Otthon találtam azonban Mayer P.-t, a szakkörökben jól ismert szövétvizsgálót és a „Zoologische Jahresberichte“ szerkesztőjét, a ki az intézetet a legnagyobb készséggel megmutatta. A zoologiai állomás a legszebb és lehető legjobb helyen fekszik. A tenger közvetlen szomszédságánál fogva tengervízzel, csővezeték segédelmével, közvetlenül ellátható. A régibb épület alacsony földszinti helyiségeiben van az aquarium, melyben a nápolyi öbölből nyert állatokat találjuk. A tenger közelsége egyszersmind lehetségessé teszi azt is, hogy az aquariumban oly állatok tarthatók, a melyeket

különben fogságban nem lehet tartani. Innen van, hogy itt ctenophorákat és siphonophorákat lehet látni; ezek egészen átlátszó állatok, melyeket csak lehetőleg csendes, szép időben fognak úgy, hogy poharat vezetnek az úszó állat alá és evvel emelik ki a tengerből. Az így megfogott állatot nagy óvatossággal kell az aquariumba átvinni, mivel minden érintés megsemmisíti. Az aquarium lakói közül némelyek csakhamar, néhány nap alatt, elpusztúlnak, ezeket újjakkal pótolják, mások meg ott teljesen otthon érzik magukat; az utóbbiak életmódját, szaporodását így könnyen meg lehet figyelni. Minthogy az állatoknak élenyre folytonosan szükségük van, álló vízből pedig az éleny csakhamar elfogy, a vizet folytonos mozgásban tartják. Ez úgy történik, hogy a southerainben három nagy víztartó van, melyek összesen 300 k. mt. vizet képesek befogadni, e vizet gőzgép által mozgatott szivattyúk hajtják az aquariumba és így folytonos mozgásban tartják, az erős vízáram pedig, midőn a levegőn át az aquariumba ömlik, a levegőt magával ragadja. Az aquariumban túlömlő víz a víztartókba visszafolyik, ezen kívül azonban közvetlenül a tengerből is lehet friss vizet a víztartókba szivattyúzni. — A magas emeletre vezető lépcsőn nyílt erkélyre jutunk, a melyről kitűnő kilátás esik úgy a „bella Napoli“-ra, mint az öbölre és a Vezuvra. Innen, felől nyílt, vassineken nyugvó folyósóra jutunk, mely az egész emeletet dél- és északra eső két egyenlő részre osztja. Az északi részben a laboratorium és a többi dolgozó helyiségek, a déliben a könyvtár és olvasóterem vannak. A laboratorium, a felette magas ablakok közepének megfelelőleg, oszlopokon nyugvó vaslapok által kétfelé van osztva; a felső félre két csigalépcső vezet fel. Úgy itt, mint alant az ablakok előtt vannak a góresői asztalok. A laboratorium közepén két egymás fölött álló üvegmedence élő állatok eltartására szolgál, a hátsó fal mellett végre a zoologiai gyűjteményt tartalmazó üvegszekrények állanak. Az intézetben 30 vizsgáló számára van hely. A mi az intézet élettani részét illeti, ez ki van ugyan építve, de berendezve még nincsen. Élettani kísérleti és vegytani részre fog oszlani. Egyébiránt az a ki itt majd dolgozni fog, a szükséges eszközök legnagyobb részét magával hozni lesz kénytelen, minthogy az intézet e részének teljes felszerelése, az óriási költség miatt, a mit ez okozna, keresztül nem vihető. A szükséges anyagot külön betanított halászok kerítik. A zoologiai állomásnak e célra több csónak és két kisebb

gőzhajó, a „Frank Balfour“ és „Johannes Müller“ állanak rendelkezésére. A szerzett anyagot egyfelől az intézetben folyó vizsgálatokra és az aquarium gyarapítására használják fel, másfelől pedig conserválják és áruba bocsátják; ma Európában és Amerikában már alig van nevezetesebb intézet, mely a nápolyi állomástól nyert tárgyakat a magáéinak nem nevezhetné. Azonban Dohrn nemcsak a nápolyi öböl, hanem távol eső tengerek élő lényeit is akarja a vizsgálatok körébe vonni. E végből kérésére az olasz kormány tengerésztiszteket rendelt a zoologiai állomásra, melyek ott a tengeri állatok gyűjtését és conserválását megtanulván, a hadihajókkal tett utazásuk közben nagy szorgalommal gyűjtik az anyagot és az állomásnak megküldik. De conservált állatok még sem elevenek, a hajóval utazó természetbúvár pedig, ott a hajón, az anyagot kellően fel nem használhatja, Dohrn azért adományokat gyűjt külön, búvárlati célokra szolgáló hajó berendezésére. A hajón 6—10 búvár, két, e célra teljesen berendezett laboratoriumban végezné tanulmányait. Az úszó laboratorium még a szükséges könyvekkel is láttatnék el.

Tagadhatatlan a zoologiai állomás alapítója magas czélt tűzött maga elé, a helyes tapintat és erély, melylyel eddigi sikereit elérte, bizton reményleni engedik, hogy törekvéseit teljes siker fogja koronázni. Az állomás már is hatalmas tudományos góczczá fejlődött; az összehasonlító irány által, melyben ott a szövettani és fejlődéstani kutatások eddig folynak, már is nagy szolgálatot tett a biologiai tudományoknak. Az élettani laboratorium felállításával az élettannak összehasonlító irányban való művelése előbb nem sejtett mértékben emelkedni fog; mennyire könnyűek lesznek a vizsgálatok szívós életű tengeri halakon, melyeknél még mesterséges lélekzésről sem kellend gondoskodni. Beláthatatlan, hogy milyen lényeges változást nyerhetnek majd az ott teendő vizsgálatok által ismereteink; az alsóbbrendű állatok szerveinek szerkezete egyszerűbb lévén, ennek megfelelőleg életműködéseik feltételeit is könnyebben lehet majd felismerni, mint a békán, nyúlön vagy kutyán, mely állatokon a vizsgálatok eddigelé legnagyobb részt történtek.

A nápolyi állomás egyébiránt nem idegen nálunk; mint a német birodalom több állama, továbbá Amerika, Anglia, Belgium, Hollandia, Olaszország, Oroszország és a Svaicz, úgy hazánk is bérben tart ott egy dolgozó asztalt évi ötszáz talléért s nem egy hazai tudósunk tartozott már a nápolyi állomás „vendégei“ közé. Ausztriának magának van hasonló, kisebbszerű állomása Triesztben és oda küldi bűvárait, nekünk is lehetne ilyen biológiai állomásunk Fiumében, csak hogy azt kellően felszerelni felette sok költséget igényelne, Nápolyban pedig mintaszerűen berendezett intézetben, aránylag kevés költségért, minden megkivántatót nyújtanak a bűvárnak. Valóban, ha viszonyaim megengednék, örömet lennék majd a nápolyi állomás élettani osztályának egy télen át vendége magam is.

A MAGYAR GYÓGYSZERKÖNYV (PHARMACOPOEA HUNGARICA)
MÁSODIK KIADÁSÁNAK ISMERTETÉSE.¹⁾

Dr. Maizner János egyetemi tanártól.

25000 — VIII. sz. a. kelt magas belügyministeri rendelet erejénél fogva a Magyar Gyógyszerkönyv 2-ik kiadásának életbe léptetése folyó 1888-ik évi október hava 1-sejére el lőn rendelve, egyúttal az első Magyar Gyógyszerkönyv hatálya megszüntetve. (Kelt Budapesten 1888-ik évi ápril hóban, B. Orczy Béla); azonban a nagyméltóságu belügyminister úrnak 60778 1888—VIII. sz. a. kelt körrendelete értelmében az új Magyar Gyógyszerkönyv életbe léptetése 1889-ik évi januárius hava 1-sejéig elhalasztatott, mindezeknél fogva azt főbb vonalaiban megismertetni alkalomszerűnek tartjuk; czíme:

„Magyar Gyógyszerészkönyv. Pharmacopoea Hungarica. Második kiadás Editio secunda. Budapest, az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája 1888. Nagy 8-adrét, XLV. 716 lap; szövege a bal oldalon magyar, a jobb oldalon latin; a III. lapon az azt életbe léptető belügyministeri rendelet foglaltatik, a VII—XIII-ig terjedő előszóban a munka szerkesztésében a szerkesztő bizottság által követett vezérelvek, a XIV—XVII-ig az általános szabályok, a XIX-től egész a XLV-ig a tartalomjegyzék — index — vannak előadva; az 1-ső laptól kezdve egész a 619-ik lapig a gyógyszerek, azon túl a 695-ik lapig terjedőleg a kémszer-készlet és azokon túl egész végig a mellékelt táblázatos kimutatások foglalvák; — a nyomdai kiállítás csinosabb, tetszetősebb, a papiros finomabb, mint az első kiadásé.

Ezt az új magyar Gyógyszerkönyvet ugyanazon tiszteletre méltó tudós szakférfiakból álló bizottság dolgozta ki, a melyet 17 évvel ez előtt az első magyar Gyógyszerkönyv összeállításával és szerkesztésével bizott meg a Nagyméltóságu Belügyministerium; a bizottságból csupán Dr. Margó Tivadar budapesti egyetemi tanár s az orsz. köz-

¹⁾ Előadatott az 1888 október hó 19- és november hó 30-iki orvosi szakülésen.

egészségügyi Tanács rendkívüli tagja hiányzik, kinek helyére Dr. Tóth Lajos budapesti egyetemi magántanár hivatott meg.

A szerkesztő bizottság tagjai voltak: Than Károly vegy tudor, egyetemi tanár elnöklete alatt: dr Csatári Csatáry Lajos a bizottság jegyzője, dr Wagner János, dr Tolcsvai Korányi Frigyes, dr Balogh Kálmán egyetemi tanárok, dr Tóth Lajos egy. magántanár, továbbá dr philos. Müller Bernát és Jármay Gusztáv gyógyszerártulajdonosok; a bizottság munkálataiban azonban annak leg-hivatottabb tagja: dr Balogh Kálmán, ki e folyó év július 15-én férfikora teljében, hazai tudományosságunknak hamarjában alig pótolható kárára elhunyt, hosszasan tartó súlyos betegsége miatt érdemleges részt — nézetünk szerint — alig vehetett.

Az 1871-ben megjelent első magyar Gyógyszerkönyvnek főleg az 1869-ben megjelent osztrák Gyógyszerkönyv 6-ik kiadása szolgált vezérfonalul; az új magyar Gyógyszerészkönyvnek pedig az 1882-ben Berlinben megjelent Pharmacopoea Germanica 2-ik kiadása, a mit, eltekintve az első kiadás előszavának 3-ik pontja alatt (lásd a VIII. és IX. lapon) foglaltaktól, ama csekélynek tetsző körülmény is látszik igazolni, hogy az 1871-iki magyar Gyógyszerkönyvben a kristályok latinul mint *crystalli* nőnemű végzettel fordulnak elő, mint az említett osztrák 6-ik kiadásban; az új magyar Gyógyszerkönyvben pedig következetesen mint *crystalla* semleges végzettel használnak, éppen úgy, mint a *Pharmacopoea Germanica*-ban; továbbá a magyar leírás (1871.) latin szövege számos helyt csaknem betű szerint van visszaadva, a miből azt kellene következtetni, hogy a latin szöveg az eredeti, a magyar leírási szöveg pedig amannak fordítása; — végül a mi az új magyar Gyógyszerkönyvnek kiváló becsét kölcsönöz, az ama körülmény, hogy az erősen ható gyógyszerek jellegzése után azoknak egyes és napi adagjai is felsorolják; e czélszerű újítást a *Pharmacopoea Germanica*, idézett (1882-ik évi) kiadásából vette át az új magyar Gyógyszerkönyv.

A *Pharmacopoea Germanica* második kiadása egy a kor színvonalán álló kerekded, teljes és annyira bevégzett mű, hogy annak használata minden korábbi más Gyógyszerkönyvnek igénybevételét merőben feleslegessé teszi; sajnos, hogy ugyanezt az új magyar Gyógyszerkönyvről nem mondhatni; mert az általános szabályok 4-ik pontja alatt foglaltak szerint: hogy t. i.

4. „Azok a gyógyszerek, a melyek a jelen Gyógyszerkönyvben nincsenek ugyan felvéve, de az orvosoktól rendeltetvén a gyógyszer-tárakban tartatnak, hamisítatlanok, tiszták és a legjobb minőségűek legyenek.“

„Ha különben azok a magyar Gyógyszerkönyv első kiadásában, vagy a korábbi osztrák Gyógyszerkönyvek valamelyikében le volnának írva, úgy szigorúan ahhoz a leíráshoz kell alkalmazkodni.“

„Ha pedig a rendelt gyógyszerési készítmény a felsorolt gyógyszerkönyvek egyikében sem volna leírva, akkor úgy kell azt készíteni, a mint a jelen Gyógyszerkönyv a hozzá leghasonlóbb szer készítését előírja.“ — A mi gyógyszerészeink nem csupán az új kiadású gyógyszerkönyvet, hanem az 1871-ben kiadott (első) magyar gyógyszerkönyvet, valamint az ehez tartozó Függelékét 1883-ból, úgyszintén a Pharmacopoea Austriaca 1869-ben megjelent 6-ik, és ugyancsak ennek 1855-ben megjelent 5-ik kiadását is meg kell szereznők, melyek közül az utóbbi már csak bajosan szerezhető meg; minélfogva az új magyar Gyógyszerkönyv által támasztott igényeknek alig felelhetnek meg.

Az új magyar Gyógyszerkönyvben több egymással ellentétben álló rendszabályt találhatni, a mi semmikép sem válik a szóban forgó mű előnyére, és a gyógyszerésznek biztos és határozott irányadóul nem szolgálhatván, csakis kellemetlen visszasságok keletkezésére ad alkalmat. Lássunk egy példát: a gyógyszerész egyetemi gyógyszerészeti tanpályája sikeres befejeztével esküvel (lásd Merényi Dezső „Magyar gyógyszerészeti törvények, Budapest, 1884. munkája 47. és 48-ik lapjain) kötelezvé magát, hogy „a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvénnyhez ragaszkodván, sem mi helyettesítést használni, semmi szert kihagyni, sem a megrendelt mennyiségből levonni nem fog, valamint a kétes esetekben a rendelő orvos tanácsát szerényen és illetőleg kikérendi“ ; — a jelen gyógyszerkönyv feljebb érintett általános szabályai értelmében pedig azokat a szereket, melyek az új gyógyszerkönyvbe felvéve nincsenek, de az orvosok által rendeltetvén hamisítatlan, tiszta és a legjobb minőségű állapotban tartani köteles lévén, abban az esetben, ha az orvos az új gyógyszerkönyvből kiküszöbölt Aqua Laurocerasit talál rendelni, az új gyógyszerkönyvben az Aqua amygdalarum amararum leírása végsoraiban azt olvassa: „Aqua laurocerasi helyett

aqua amygdalarum amararum-ot szolgáltatass ki^a, ebből látnivaló: hogy a gyógyszerész az új gyógyszerkönyv eme szabványa értelmében letett esküjével jó ellenkezésbe; a mire éppen semmi szükség sincs, mert az általános szabályok említett 4-ik pontja az Aqua laurocerasi tartását és kiszolgáltatását megengedi.

Az ily egymással homlokegyenest ellenkező szabványok semmi szín alatt sem helyeselhetők; a lelkiismeretes gyógyszerész ezek behatása alatt zavarba jó az iránt, hogy mit cselekedjék, és végre is az új gyógyszerkönyv ilyenmő categoricus rendelkezései — esküszegésre késztetvén a gyógyszerészt — morálisoknak bizonyára nem mondhatók. Ilyen rendelkezéseket találunk még *a*) a 148-ik lapon: „Ha barna Chinakéreg rendeltetik, a succirubra Chinakéreg szolgáltatass ki helyette^a”; *b*) a 332-ik lapon: „Lactucarium austriacum helyett Lactucarium germanicum-ot szolgáltatass ki^a”; *c*) a 346-ik lapon: Ferrum oxydatum dialysatum helyett Liquor Ferri oxydati-t szolgáltatass ki; *d*) a 372-ik lapon: „Ha eczetsavas morphint rendelnek, helyette sósavas morphint szolgáltatass ki.“

A gyógyszerészek esküje által szorosan tiltott eme helyettesítések vonzó mintaképőül a Pharmacopoea Germanica 2-ik (1882.) kiadásában szintén előforduló példák szolgáltak, a mi félreismerhetlen bizonyosága annak, hogy — mint feljebb említők — az új magyar Gyógyszerkönyv szerkesztése körül a Pharmacopoea Germanica vezérelvei lőnek követve; ilyen példák a következők:

a) az Aqua amygdalarum amararum tárgyalása végsoraiban a 30-ik lapon olvashatni:

„Aqua Lauro-Cerasi loco Aqua amygdalarum amararum dispensanda est.“

b) az 59-ik lapon a Chrysarobinum leírása végsoraiban ez áll:

„Quotiescunque Acidum chrysophanicum ad usum externum praescriptum erit, Chrysarobinum dispensandum est.“

c) a 163. lapon a Liquor ferri oxychlorati-t ismertető cikk végén csak facultative engedtetik meg a helyettesítés eme szavakkal:

„Quotiescunque Liquor ferri oxydati dialysati praescriptus erit, Liquorem ferri oxychlorati dispensare licet“; — és

d) a 180-dik lapon a Morphinum hydrochloricum-ot tárgyazó leírás végsoraiban ezek foglaltnak;

„Quotiescunque Morphinum aceticum praescriptum erit, Morphinum hydrochloricum (quoniam est stabilius) dispensa“; a mint látjuk, itt a helyettesítés a Morphinum hydrochloricum nagyobb mérvű állandóságával van indokolva.

Lehet, nincs ugyan tudomásunk róla, hogy a német birodalmi gyógyszerészeket kötelező eskű, tekintettel a Pharmacopoea Germanica imént bemutatott szabványaira, a helyettesítést megengedhetőnek tartja; nálunk azonban addig, míg a gyógyszerészek a felsőbb helyről előírt eskűvel köteleztetnek a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvényhez ragaszkodni, a helyettesítéseket megengedhetőeknek nem tartjuk. Ezen anomalia megszüntetéséről az országos közegészségügyi Tanács van hivatva gondoskodni. Nézetünk szerint a következő eljárással célzott érhetnénk: szükséges lenne ugyanis a gyógyszerészek eskűje 5-ik pontját (lásd feljebb) a következőleg módosítani:

„Hogy a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvényhez ragaszkodván, semmi helyettesítést használni, — a Magyar Gyógyszerkönyv 2-ik kiadásának 76-ik, 148-ik, 332-ik, 346-ik és 426-ik lapjain említett esetek kivételével, — továbbá semmi szert kihagyni, sem a megrendelt mennyiségből levonni nem fog sat., sat.

Egy más — véleményünk szerint gyökeres — eljárási módszerül a következőket ajánlhatnánk, mely szerint az új magyar Gyógyszerkönyv idéztük lapjain előforduló helyettesítések merőben törlendők, és a gyógyszerészek szorosán a jelenben érvényben levő eskű tartalmához ragaszkodni köteleztessenek.¹⁾

Kellemesen érintő egyik előnye az új magyar Gyógyszerkönyvnek az, hogy belőle a nyers készítmények ki vannak hagyva; sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy a kihagyás elve nincs következetesen keresztül véve; így például ki vannak küszöbölve: az

Acidum hydrochloricum crudum = nyers sósav,

Acidum nitricum crudum = nyers salétromsav,

Acidum sulfuricum anglicanum = angol kénsav,

¹⁾ J e g y z e t. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a helyettesítésekre sem az első magyar Gyógyszerkönyvben, sem pedig az osztr. Pharmacopoea bármely kiadásában példa nincsen!

Aether crudus = nyers aether.

Oleum jecoris aselli fuscum = barna gadóczmáj-olaj,

Sulfur crudum = nyers kén;

holott az Acidum carbolicum crudum = nyers carbolsav, és az Oleum lini venale = lenmag-olaj polgárjogot nyertek az új magyar Gyógyszerkönyvben.

Ezen általános észrevételeink előrebocsátása után áttérünk először is ama szerek felsorolására, a melyek az új m. Gyógyszerkönyvből „a tudomány jelentékeny előrehaladása következtében“ (lásd az előszót) mint elavultak (?) kihagyattak, ezek a következők: u. m.

Acidum hydrochloricum crudum = nyers sósav.

Acidum nitricum crudum = nyers salétromsav.

Acidum sulfuricum anglicanum = angol kénsav.

Aether crudus = nyers aether.

Aqua amygdalarum amararum concentrata = Tömény keserű mondola-víz.

Aqua Chamomillae = székfűvirágvíz.

Aqua Kreosoti = Kreozot-víz.

Aqua Laurocerasi = Borostyán meggyvíz.

Aqua Melissa = Czitromfű-víz.

Aqua menthae crispae = Fodorménta-víz.

Argentum nitricum cum kalio nitrico = Légenysavas ezüst légenysavas káliummal.

Bolus armena = Örmény agyag.

Carvum = Köménymagvak.

Cascarilla = Kaszkarilla kéreg.

Ceratum fuscum = Barnaviasz-tapasz.

Chamomilla romana = Római székfűvirágok.

Chelidonium = Fecskefű

China fusca = Barna China kéreg.

Chinidinum sulfuricum = Kénsavas Chinidin.

Chininum ferro-citricum = Czitromsavas vasas Chinin.

Cina = Aleppói Cinavirágok.

Cinchoninum sulfuricum = Kénsavas Cinchonin.

- Cochlearia = Kalántorma
Conium = Bürök.
Crocus austriacus = Safrány.
Digitalinum depuratum = Tisztított Digitalin.
Dulcamara = Édes-keserű.
Electuarium aromaticum = Illatos nyelet.
Electuarium aromaticum cum opio = Illatos nyelet mákony-
nyal (Terjék = Theriaca).
Emplastrum adhaesivum borussicum = Porosz ragtapasz.
 " Conii maculati = Bürök-tapasz.
 " meliloti = Sárga lóherefű-tapasz.
 " oxyroceum = Sáfrányos tapasz.
 " ad rupturas = Sérvelles tapasz.
Extractum Cascarillae = Kaszkarilla-kivonat.
 " Chelidonii = Fecskefű-kivonat.
 " Chinae fuscae = Barna Chinahéj-kivonat.
 " Conii maculati = Bűdös bürök-kivonat.
 " Graminis = Taraczk-kivonat.
 " hyosciami seminum = Beléndekmag-kivonat.
 " lactucae virosae = Mérges saláta-kivonat.
 " Quassiae = Keserűfa-kivonat.
 " Trifolii fibrini = Vidra-eleczke-kivonat.
 " Valerianae = Gyökönke-kivonat.
Ferrum oxydatum dialysatum solutum = Dialysált vas-
éleg-oldat.
Galbanum = Galbanum mézgás gyanta.
Gaze salicylatum = salicylosított gaze.
Gramen (radix, rectius Rhizoma graminis = Taraczk-gyökér.)
Gummi Guttae = Gutti mézga.
Iris florentina = Firenzei nőszirom.
Kalium sulfuratum = Kénkálium.
Lapis haematites = Vértő.
Laurus = Babér.
Lavandula = Lavandula.
Macis = Szerecsendióhéj.
Melilotus = Dutkóró.
Mentha crispa = Fodorménta.

Myrrha = Mirha.

Olea aetherea = az illó olajok általános tulajdonságai.

Oleum aurantii florum = Narancsvirág-olaj.

„ Bergamottae = Bergamotta héj-olaj.

„ carvi = Köménymag-olaj.

„ jecoris aselli fuscum = Barna gadóczmáj-olaj.

„ nucis moschatae = Szerecsendió-olaj.

„ olivarum = Faolaj.

Olibanum = tömjén.

Origanum = Murvapik.

Papaver rhoeas = Pipacs.

Pastilli e Natrio hydrocarbonico = Kétszénsavas szikenyeczukorkorongok.

Phellandrium = Bösövény.

Physostigminum sulfuricum = Kénsavas Physostigmin.

Plumbum aceticum solutum = Oldott eczetsavas ólóm.

Pyrethrum = Pyrethrum.

Quassia = Keserűfa.

Semina Quercus tosta = Glandes quercus tostae = Pörkölt tölgyemakk.

Sanguis Draconis = Sárkányvér.

Sapo Szegedinensis = Szegedi szappan (ezt a hazafiság bevitte, a haladó tudomány kibuktatta).

Scammonium = Aleppói Skammónium gyanta.

Species aromaticae = Illatos thea-elegy.

Species aromaticae pro Cataplastmate = Illatos thea-elegy péporogatáshoz.

Species emollientes = Lágyító thea-elegy.

Species emollientes pro Cataplastmate = Lágyító thea-elegy péporogatáshoz.

Spilanthus = Szennyefű.

Spiritus Cochleariae = Kalántormaszesz.

Spiritus lavandulae = Levendulaszesz.

Stibium chloratum = Chlórantimon.

Stramonium = Redősziröm.

Strychninum = Strychnin.

Sulfur crudum = Nyers kén.

Symphytum = Nadálytő.

- Syrupus acetositatis Citri = Czitromlé-szörp.
Syrupus ribium = Ribiszke-szörp.
Thea = Chinai thea.
Thuja = Életfa.
Tinctura Benzoës = Benzoe-festvény.
" Myrrhae = Mirha-festvény.
" Spilanthi oleracei = Kerti Szennyefű-festvény.
" Stramonii = Redőszírom-festvény.
" Thujae = Thuja-festvény.
" Veratri viridis = Zöld zászpa-festvény.
Traumaticinum = Traumaticin.
Ungventum Glycerini cum Amylo = Zsírédír keményítővel.
" " " Sapone = Zsírédír szappannal.
" Juniperi = fenyőbogyó-ir.
Uva ursi = Medveszöllő.
Veratrum album = Fehér zászpa.
" viride = Zöld zászpa.
Verbascum = Farkkóró.
Zincum granulatum depuratum = Tisztított szemcsézett horgany.

Ezek után szükséges, hogy az új magyar Gyógyszerkönyvbe felvett gyógyszerekkel ismerkedjünk meg; ezek a következők:

- Acidum carbolicum crudum = nyers carbolsav.
" " liquidum = folyékony carbolsav.
Antifebrinum = Antifebrin.
Antipyrinum = Antipyrin.
Aqua amygdalarum amararum = Keserű mandula-víz.
" calcis saccharata = Czukros mész-víz.
" carbolata = Carbolos víz.
Bismuthum tannicum = Csersavas bismút.
Bulus alba = Fehér agyag.
Calcium sulfuricum ustum = Égetett kénsavas mész.
Cortex Chinae Calisayae convolutus = Összegöngyölődött,
vagy csöves sárga Chinakéreg.
Cortex Chinae succirubrae = Vörös Chinakéreg.
Chlorodyne = Chlorodine.
Cocainum hydrochloricum = Sósavas Cocain.

- Codeinum = Codein.
- Coffeinum natrio-benzoicum = úgynevezett benzoésavas natrium-Coffein.
- Coffeinum natrio salicylicum = ú n. Salicylsavas natrium-Coffein.
- Cognac = Cognac.
- Colophonium depuratum flavum = Hegedűgyanta.
- Crocus gallicus = sáfrány.
- Emplastrum adhaesivum = Ragtapasz.
- " " extensum americanum = Felkent amerikai nyúlékony ragtapasz = kautsuk sparadrap.
- Extractum Chinae succirubrae = Vörös chinahéj-kivonat.
- " Punicae granati = Gránátfakéreg-kivonat.
- " secalis cornuti siccum pro pulvere = Száraz anyarozs-kivonat.
- Ferrum oxydatum sulfuricum solutum = Oldott kénsavas vasoxyd.
- Gaze carbolatum album Listeri = Lister-féle fehér carbolos gaze.
- Gaze hydrargyro bichlorato corrosivo impraegnatum = Maró higanychloridos gaze.
- Gaze Jodoformio impraegnatum = Jodoformos gaze.
- Gelatina animalis albissima = Állati enyv.
- Hydrargyrum cyanatum = Higany-cyanid.
- Kamala depuratum = Tisztított kamala.
- Lana Gossypii carbolata = Carbolos gyapot.
- " " hydrargyro bichlorato corrosivo impraegnata = Maró higanychloridos gyapot.
- Linctus gummosus = Mézgás nyalat.
- Linimentum styracis = Storax-kenőcs.
- Liquor ferri oxydati = Ferri oxychlorid.
- Mixtura gummosa = Mézgás keverék.
- Naphtholum = Isonaphtol.
- Natrium benzoicum = Benzoésavas natrium.
- Oleum lini venale = Lenmag-olaj.
- " majorannae = majorána-olaj.
- " pini sylvestris pro inhalatione = Fenyőlevél-olaj.

- Oleum sesami = Sesam-olaj.
„ succini rectificatum = Tisztított borostyánkő-olaj.
Paraffinum = Paraffin.
Paraldehydum = Paraldehyd.
Physostigminum salicylicum = Salicylsavas Physostigmin.
Pillulae ferratae = Vasas labdacsock.
Podophyllinum = Podophyllin.
Resorcinum = Resorcin.
Ricini semina = Ricinus magvak.
Sapo albissimus Droguistarum = kereskedésbeli legfehérebb szappan.
Sapo Kalinus albus = fehér káliszappan.
Succus liquiritiae venalis = árúbeli édesgyökér-kivonat.
Syrupus citri = Czitrom-szörp.
Syrupus Liquiritiae = Édesgyökér-szörp.
„ Senegae = Senega-szörp.
Terebinthina veneta = Velencei terpetin.
Tela sericea protegens = Lister-féle silk protective.
Tinctura Aloes = Aloe-festvény.
„ Cannabis indicae = indiai kender-festvény.
„ Chinae simplex = egyszerű China-festmény.
„ Colchici seminum = Kikericsmag-festvény.
„ Gallarum = Gubacs-festvény.
„ Guajaci resinae = Guajákgyanta-festvény.
„ Valerianae aetherea = Aetheres gyökönke-festvény.
„ Zingiberis = Gyömbér-festvény.
Tragacantha = Tragacanta-mézga.
Ungventum Glycerini = Glycerin-ir.
„ jodatum = Jód-ir.
„ kalii jodati = Jód-kálium-ir.
„ plumbi tannici = Csersavas ólom-ir.
„ Zinci oxydati = Zink-oxyd-ir.
Vinum Chinae = Chinabor.
„ Pepsini = Pepsinbor.

Az imént név szerint felsorolt gyógyszerek után nem lesz tán érdeknélküli – bár a tisztelt szakülés becses türelmét elég kemény próbára tenni képes – munka, ha ama gyógyszerek halmazán végig tekintünk, a melyek az új magyar Gyógyszerkönyvbe annak első kiadásából, valamint az 1883-iki Függelékéből vétettek át; egyúttal előzetesen megjegyezni kívánom, hogy ezek közül azok, a melyekben vagy készítésök módjára, vagy alkotó részeiknek egymáshoz való viszonyára nézve a folyton előre haladó tudomány követelte többé vagy kevésbé lényeges változás észlelhető, *-gal jelölvék. A sorozat itt következik:

Absinthium.

Acetum.

- * „ aromaticum.
- „ pyrolignosum.
- „ scillae.

Acidum aceticum concentratum.

- „ „ dilutum.
- „ arsenicosum
- „ benzoicum.
- „ boricum.
- „ carbolicum crystallisatum.
- „ chromicum.
- „ citricum.
- „ hydrochloricum concentratum purum.
- „ „ dilutum purum.
- „ nitricum concentratum purum.
- „ „ dilutum purum.
- „ phosphoricum.
- „ salicylicum crystallisatum.
- „ sulfuricum concentratum purum.
- „ „ dilutum purum.
- „ tannicum.
- „ tartaricum.

*Aconitinum

Aconitum

Aether aceticus

Aether depuratus

Agaricus Chirurgorum

- Aloe
Althaea
Alumen
Alumen ustum
Aluminium hydro-oxdatum
Ammonia pura liquida (sub nomine Liquoris Ammoniac pag
342 — 43.)
Ammoniacum
* Ammonium aceticum solutum
 " carbonicum
 " chloratum
Amygdalae amarae
 " dulces
Amyle nitrosa
Amylum tritici
Angelica
Anisum stellatum
 " vulgare
* Antidotum arsenici
Aqua aurantii florum
 " calcis
 " chlori
 " cinnamomi simplex
 " " spirituosa
 " destillata
* " foeniculi
 " menthae piperitae
 " plumbica
 " rosarum
 " vegeto mineralis Goulardi
Argentum nitricum crystallisatum
 " " fusum.
Arnica
Asa foetida
Atropinum sulfuricum
Aurantium
Axungia porci

- Balsamum Copaivae
" peruvianum
* " vitae Hoffmanni.
Belladonna
Benzoe
*Bismuthum subnitricum
Calamus
Calcaria chlorata
Calcium carbonicum nativum
" " praecipitatum
" chloratum fusum
" oxydatum
" oxysulfuratum (vide edition. 2-am 1888 sub nro 281.
pag. 368.)
*Calcium phosphoricum
Calumba
Camphora
Cannabis indica
Cantharis
Capillus Veneris
Caragheen
Carbo ligni depuratus
Cardamomum
Caryophylli
Castoreum
Centaurium
Cera alba
" flava
Ceratum Cetacei
Cetaceum
Chamomilla vulgaris
Charta sinapisata
Cortex Chinae Calisayae planus
Chininum
" bisulfuricum
" hydrochloricum
" sulfuricum

- Chininum tannicum insipidum Rosnyay
Chloralum hydratum
*Chloroformium
Chorda carbolata
Cinnabaris factitia
Cinnamomum
Citrus
Coffeinum
 " citricum
Colchicinum
Colchicum
Collodium
* " flexile
Collyrium adstringens luteum
Colocynthis
Coriandrum
Cubeba
Cuprum aluminatum
 " sulfuricum
*Decoctum Zittmanni fortius
* " " mitius
Dextrinum
Digitalis
Elaeosacchara
Electuarium lenitivum
*Emplastrum adhaesivum linteo extensum
* " anglicanum
 " cantharidum
 " " perpetuum
 " cerussae
 " diachylon compositum
 " " simplex
 " hydrargyri
 " minii adustum
* " saponatum
*Emulsio amygdalina
* " oleosa

Eucalyptus.

Euphorbium.

Extractum aconiti.

” aloes.

” belladonnae.

” calumbae.

* ” cannabis indicae

” Centaurii.

* ” Cubeborum.

” Colocynthis.

* ” filicis maris.

” Gentianae.

” hyosciami foliorum.

” liquiritiae.

* ” malatis ferri.

* ” nucis vomicae.

” opii.

* ” ratanhae depuratum.

* ” rhei.

* ” scillae.

” secalis cornuti spissum pro solutione.

” taraxaci.

Ferrum lacticum.

” natrio-pyrophosphoricum.

” pulveratum.

” reductum.

” sesquichloratum crystallisatum.

” ” solutum.

” sulfuricum oxydulatum.

Filix mas.

Filum sericeum antisepticum.

Foeniculum

*Folia sennae sine resina.

Gallae

Gentiana

Globuli martiales

Glycerinum

Guajacum
Guarana
Gummi arabicum
Guttapercha
Hirudo
Hydrargyrum
 " bichloratum ammomiatum
 " " corrosivum
* " bijodatum rubrum
 " chloratum mite
 " jodatum flavum
* " oxydatum flavum
Hydromel infantum
Hyosciamus
Ichthyocolla
*Infutum laxativum
* " rhei cum natrio carbonico
Ipecacuanha
Jalapa
Jodoformium (crystallisatum)
Jodum
Juniperus
*Kalium aceticum solutum
 " bromatum
 " carbonicum crudum
 " " purum
 " " solutum
 " chloricum
 " hydro-oxydatum
 " hydrotartaricum
 " hypermanganicum
 " jodatum
 " natrio-tartaricum
 " nitricum
 " stibio-tartaricum
 " sulfuratum pro balneo
 " sulfuricum

Kalium tartaricum
Kamala.
Kreosotum.
Kusso.
*Lactucarium.
Lamina (folia) Guttapercha
Lana gossypii depurata et a pinguedine liberata Brunsi
Lichen islandicus
*Linimentum ammoniatum
* " saponato-camphoratum
Linum
Liquiritia
Liquor acidus Halleri
Lithium carbonicum
Lobelia
Lupulus
Lycopodium
Magnesium carbonicum hydro-oxdatum
* " hydro-oxdatum
 " oxydatum
 " sulfuricum
Malva
Manganum hyperoxydatum
Manna
Mannitum
Mastiche
Mel crudum
 " depuratum
 " rosatum
Melissa
Mentha piperita
Morphinum
 " hydrochloricum
Moschus
Mucilago gummi arabici
Natrium aceticum
 " boracicum

- Natrium bromatum
" carbonicum crystallisatum
" " dilapsum
" hydrocarbonicum
" hydro-oxydatum solutum
" jodatum
" nitricum
" phosphoricum
" salicylicum
" silicicum liquidum
" sulfuricum crystallisatum
" " dilapsum
- Nux moschata
" vomica
- Oleum amygdalarum dulcium
" anisi
" aurantiorum corticum
" Cacao
" cadinum
* " camphoratum
" caryophyllorum
" cinnamomi Cassiae
" citri
" crotonis
" Eucalypti
" foeniculi
* " hyosciami foliorum coctum
" jecoris aselli flavum
" Juniperi
" lauri
" lavandulae
" lini lotum
" macidis
" menthae crispae
" " piperitae
" ricini
" rosarum
" rosmarini

- Oleum sinapis aethereum
- " terebinthinae rectificatum
- " Valerianae
- Ononis
- Opium
- *Oxymel scillae
- " simplex
- Papaver somniferum
- Pepsinum germanicum solubile
- Petroleum rectificatum
- Pilocarpinum hydrochloricum
- Pillulae ferri iodati
- * " laxantes
- Pix liquida
- *Plumbum aceticum basicum solutum
- " " depuratum
- " carbonicum
- " hyperoxydatum rubrum
- " oxydatum
- Potio magnesiaie citricaie effervescens
- * " Riveri
- Pulpa prunorum
- * " Tamarindorum
- Pulvis aerophorus
- " " Seidlitzensis
- " Doveri
- " gummosus
- Punica granatum
- Pyrogallolum
- Quercus
- Ratanha
- *Resina jalapae
- " pini burgundica
- Rheum
- *Roob juniperi
- " Sambuci
- Rosa

Rosmarinus ←
Sabadilla
Sabina
Saccharum
 " lactis
Sal thermarum Carolinarum
Salep
Salvia
Sambucus
Santoninum
Sapo Kalinus venalis
 " medicinalis
* " picis
* " sulfuratus
 " venetus
Sarsaparilla
Scilla
 " siccata
Sebum ovile
Secale cornutum
Senega
Senna
Serum lactis commune
Sinapis
*Solutio arsenicalis Fowleri
Solutio calcii oxysulfurati
*Species Althaeae
 " amaricantes
* " laxantes St-Germain
Spiritus (Vini)
 " aetheris
 " aromaticus
 " camphoratus
 " dilutus
* " ferri sesquichloratus aethereus
 " Spiritus salis ammoniaci anisatus
* " saponatus

- Spiritus saponis kalini
" sinapis
Spongia pressa
Stibium sulfuratum aurantiacum
" " nigrum
" " rubrum
Strychninum nitricum
Styrax liquidus
*Succus liquir. depuratus
Sulfur praecipitatum
* " sublimatum lotum
*Syrupus Althaeae
" amygdalinus
* " aurantium corticum
* " capillorum Veneris
" cinnamomi
* " diacodii
* " ferri jodati
* " ipecacuanhae
* " mannatus
* " mororum
* " rhei
* " rubi idaei
" simplex
Tamarindus
Taraxacum
Terebinthina communis
Thymolum
Tilia
Tinctura absinthii composita
" aconiti
* " amara
" arnicae
" aurantium corticum
" belladonnae
" cantharidum
" castorei

- *Tinctura Chinae composita
- * " " cinnamomi
- " Colocynthisidum
- " Digitalis
- " Eucalypti
- * " Jodi
- " Lobeliae
- " Malatis ferri
- " nucis vomicae
- " opii crocata
- " " simplex
- " ratanhae
- * " Rhei Darelli
- " Valerinae spirituosa
- Trifolium fibrinum
- Tubuli praeparati carbolati
- Unguentum aromaticum
- Unguentum Autenriethii.
- * " Cerussae.
- " diachylon Dris Hebra.
- " emolliens.
- * " hydrargyri.
- * " plumbi acetici
- * " rosatum.
- " sabadillae.
- " simplex.
- * " sulfuratum.
- Valeriana.
- Vaselina.
- Veratrinum.
- Vinum Colchici.
- " Malagense.
- " Stibiato tartaricum.
- Zedoaria
- Zincum aceticum.
- " chloratum.
- " oxydatum.

Zincum sulfuricum.

„ Valerianicum.

Zingiber.

Az eddig előadottakból nyilván szembe ötlük ama körülmény: hogy a sebészi gyakorlatban használatos anyag- és kötőszerek a gyógyszerekkel elegeesen fordulnak elő; holott sokkal czélszerűbb lesz vala ezeket ép úgy, mint a vegyi kémszereket külön osztályba sorozni, a mint az már az 1883-ik évben kiadott Függelékben jó sikerrel meg volt kísérelve, a melyben legelől a gyógyszerek, ezek után a pos-ellenes kötszerek (Ligamenta antiseptica) s legvégül a kémszerek (Reagentia) tárgyalvák. Az ajánlott eljárás czélszerűsége mellett szól egyfelől az, hogy ezek a kötőszerek csaknem kizárólag kereskedelmi cikkek; másfelől egybegyűjtve meglehetősen mennyiséget képviselnek, a mint az a következő sorozatból látható:

1. Chorda carbolata = Catgut.
2. Lamina Guttaperche = Guttapercha-lemezek.
3. Natrium silicicum liquidum = Víz-üveg.
4. Filum sericeum antisepticum = Antisepticus selyemfonal.
5. Gaze carbolatum album Listeri = Lister-féle fehér carbolos

Gaze.

6. Gaze hydrargyro bichlorato corrosivo impraegnatum = Maró higanychloridos gaze.

7. Gaze jodoformio impraegnatum = Jodoformos gaze.

8. Lana Gossypii carbolata = Carbolos gyapot.

9. Lana Gossypii depurata et a pinguedine liberata Brunsi = Bruns-féle tisztított és zsírtalanított gyapot.

10. Lana gossypii hydrargyro bichlorato corrosivo impraegnata = Maró higanychloridos gyapot.

11. Lana Gossypii salicylata = Salicylos gyapot.

12. Tela sericea protegens = Lister-féle Silk protective.

13. Tubuli praeparati carbolati = Carbollal készített alagesővek, drain-csővek.

Hátra van még, hogy a kémszerekről, valamint az ezek használatánál szükséges vegyi eszközökről röviden megemlékezzünk, melyek a vegytan mai színvonalának megfelelőleg tetemesen meg vannak szaporítva s a következők:

A) Kémszerek:

I. Ötszörösen szabályos kémszerek:

1. Acidum aceticum.
2. „ hydrochloricum.
3. „ nitricum.
4. „ sulfuricum.
5. Ammonia.
6. Ammonium carbonicum solutum.
7. „ sulfuratum.

II. Közelítőleg egyszeresen szabályos kémszerek:

8. Ammonium chloratum.
9. „ oxalicum.
10. Baryum chloratum.
11. Calcium chloratum.
12. Ferrum sesquichloratum.
13. Kalium chromicum flavum.
14. „ ferricyanatum.
15. „ ferrocyanatum.
16. „ sulfocyanatum.
17. Magnesium sulfuricum.
18. Natrium carbonicum.
19. „ phosphoricum.
20. Plumbum aceticum.

III. Nem szabályos kémszerek:

21. Acidum hydrochloricum concentratum.
22. „ nitricum concentratum.
23. „ oxalicum crystallisatum.
24. „ picricum.
25. „ sulfuricum concentratum.
26. „ tannicum.
27. Aether.
28. Aether petrolei.
29. Alcohol amylicus.

30. Anilinum hydrochloricum.
31. Aqua bromi.
32. " calcis.
33. " chlori.
34. " hydrosulfurata.
35. Argentum nitricum.
36. Baryum nitricum.
37. Benzinum.
38. Benzolum.
39. Calcium hydrooxydatum.
40. " oxydatum.
41. " sulfuricum solutum.
42. Charta exploratoria caerulea
43. " " lutea.
44. " " rubra.
45. Chloroformium.
46. Cuprum aceticum.
47. Ferrum sulfuratum.
48. " sulfuricum.
49. Fuchsinum.
50. Hydrargyrum bichloratum corrosivum
51. Kalium aceticum solutum.
52. " bichromicum.
53. " bromatum.
54. " chloricum.
55. " hydrocarbonicum.
56. " jodatum.
57. Magnesium hydro-oxydatum.
58. Natrium hydrocarbonicum.
59. " hydro-oxydatum.
60. " nitrosum.
61. " sulfurosum.
62. " thiosulfuricum.
63. Solutio amyli.
64. " glutinis.
65. " indici.
66. " jodi et Kalii jodati.

67. Solutio laccae musci.
68. Spiritus.
69. „ absolutus.
70. Zincum purum.

IV. Szigorúan szabályos-volumetrikus-oldatok:

71. Solutio acidimetrica normalis.
72. „ alcalimetrica normalis.
73. „ argenti nitrici decinormalis.
74. „ baryi chlorati decinormalis.
75. „ Jodi decinormalis.
76. „ Kalii bijodici decinormalis pro Jodo.
77. „ Kalii bromici decinormalis pro Bromo.
78. „ Kalii hypermanganici decinormalis pro Oxygenio.
79. „ Natrii sulfurici decinormalis.

Ezen most felsorolt kémszereket egybehasonlítva az 1871-ik kiadásban, úgyszintén az 1883-iki Függelékben foglaltakkal azonnal szemünkbe ötlük, hogy az utóbbi (4-ik) osztályba foglalt 9 szigorúan szabályos — volumetrikus — oldatokból alig található néhány a magyar gyógyszerkönyv első kiadásában; a mi határozott haladásra mutat e téren; ehhez képest a vegyészeti eszközöket, melyeket a gyógyszerész tartani kötelezve van, szaporítani szintén szükségessé vált, ezek az eddig használatban levőkön kívül a következők: vékony platindrót, platindrótból készített háromszög, platinlemezek, kis platin-tégely fedővel, egy hőmérő — 20° egész + 100°-ig, egy más hőmérő + 80°-tól egész + 300°-ig hajszálcsővekkal, s kaucsukgyűrűkkel az olvadás hőmérséke fokának meghatározására, kétféle Araometer a vízenél csekélyebb vagy nagyobb fajsúlyú testek vizsgálatára, borszeszmérő, igen pontos kis kézi-mérleg és egy legalább százszorosan nagyító microscop.

Jegyzet. Az 1871-iki gyógyszerkönyvben mindössze 46, az 1883-iki Függelékbe 4 van — pótlólag — felvéve, összesen tehát 50; az új magyar gyógyszerkönyvben összesen 79 kémszer foglaltatik, mi a régebbihez képest 29-re menő szaporulatot képez.

A munka végéhez 7 táblás kimutatás van mellékelve (az 1871-iki kiadásban ellenben 20 táblát foglal magában, melyek a következők:

az I-ső tábla a mérgekként ható gyógyszerek legnagyobb adagait mutatja, a melyeken túl felnőttek számára az orvos felkiáltó jel (!) használata nélkül ne rendeljen;

a II-dik táblán a külön és elzárt helyen tartandó gyógyszerek jegyzéke foglaltatik;

a III-dik táblán a többiektől elkülönítendő gyógyszerek sorol-
vák fel;

a IV-ik tábla azon folyó gyógyszerek 15°C-ra vonatkozó faj-
súlyát mutatja, a melyek az 1871-iki magyar gyógyszerkönyvbe és
függelékébe, valamint az 1888-iki magyar gyógyszerkönyvbe felvették;

az V-ik tábla azon gyógyszerek százalékos tartalmát és egymás-
hoz való viszonyát mutatja, a melyek az 1871-iki és 1888-iki magyar
gyógyszerkönyvbe fel vannak véve;

a VI-ik táblán a gyógyszerkönyvbe felvett kémiai készítmények
oldékonyága a gyakorlat céljainak megfelelőleg ki vannak kerekítve;
s végre

a VII-ik tábla a fontosabb elemek atomsúlyát mutatja.

Az új magyar Gyógyszerkönyvnek imént vázlatosan bemutatott
tartalma ismertetéséből kétségen kívül kiviláglik a szerkesztő bizott-
ságnak közhelyesséssel találkozó ama törekvése, melynél fogva korunk
tudományos követelményeinek megfelelőleg a természettudományokra
s ezek között különösen a vegytanra kiváló súlyt helyezett. Ennél-
fogva hazai gyógyszerészeinknek mai napság elengedhetlen kötelemük,
hogy maguknak — a gyógyszerészeti technikán felül — a termé-
szettudományok-, különösen a vegytanban kellő jártasságot szerez-
zenek, mire tanpályájok alatt egyetemeinken bőséges alkalom ki-
nálkozik.

Nem mellőzhetjük ez alkalommal, hogy a szóban forgó munka
irányáról, szövegezéséről is nézetünket el ne mondjuk. A magyar szö-
veg határozottan javult az 1871-iki kiadáshoz képest, mely állításunk
bizonyítékául csak néhány példát hozunk fel: nevezetesen:

(1871.) 369-ik sz. a. a „Rózsa“ ekképen van ismertetve: Ró-
zsa, rózsaszirmok. Százlevelű rózsa, kivált pedig a damaskusi rózsa
nevű válfaj, keleten tenyésző cserje, nálunk igen gyakran tenyész-
tetik; latin nyelven eképen van ez visszaadva: „Rosa, Rosa centi-
folia Linnei, imprimis varietas Rosa damascena Mill., frutices orien-
tales, apud nos frequentissime culti, Rosaceae Juss.; a magyar
szöveg itt helytelen; mert a frequentissime itt azt jelenti: szélteben,

mindenfelé, nem pedig „igen gyakran“; az 1888-ik évi kiadásban 375 sz. a. az említett hiba következőleg van helyreigazítva: „Százlevelű rózsza, nálunk nagy kiterjedésben tenyésztett cserje“ sat.

A „Valeriana“ leírásánál a következő szöveggel találkozunk: (1871.) 495 sz. a.

„Gyöktörzs, négy Centimeter hosszú, harmadfél Centimeter vastag, mindenhol hosszú, két millimeter vastag hengerded gyökerek sűrűn nyúlnak ki, melyek szárítva szürkés barnák, csíkosak, sat.

Az új kiadásban (1888.) már némi javulás észlelhető, a mint azt az 502. sz. alatti leírás mutatja:

„A gyöktörzs felálló, 4 Cm. hosszú $2\frac{1}{2}$ Cm. vastag, a tömötten álló levélmaradványok által gyűrűzetes, minden oldalról sűrűn hosszú, 2 Mm. vastag hengerded szürkésbarna csíkos mellégyökerek indulnak ki belőle.“

Bámulatos, hogy mily csekély változtatással lehetett volna ezen a szövegen janítani a „mely“ névmás használata által ilyenképen:

A gyöktörzs felálló, melyből . . . 4 Cm. hosszú . . . szürkésbarba csíkos mellégyökerek indulnak ki.

Nem hagyhatni szó nélkül ama körülményt, hogy a magyar és megfelelő latin szöveg között itt-ott értelemzavaró különbségek fordulnak elő; például az „általános szabályok“ 6-ik pontja alatt a második bekezdés, úgyszintén a 7-ik pont (a XVI. és XVII. lapon) a latin szövegből merőben hiányzik.

Továbbá a 172-ik sz. a. a 226. és 27-ik lapokon az *Extractum liquiritiae* készítésénél a megszabott időmérték különbözik egymástól a két szövegben, a mint azt az idezárt eredeti vények igazolják:

Végy összezúzott hámozatlan édes gyökeret ezer
grammot = 1000.

Lepárolt hideg vízet hatezer grammot = 6000.

Áztasd 12 óráig, azután sajtold ki, s a maradadványra önts

Lepárolt hideg vízet kétezer grammot = 2000.

Újlagos 12 órai áztatás után sajtold ki; az elegyített s megtisztult folyadékot híg kivonat állományra párold be.

A latin szöveg eképen hangzik:

ŕp. Radicis liquiritiae non decorticateae contusae
grammata mille = 1000.

Aquae destillatae frigidae
grammata sex millia = 6000

Macera per horas 12, dein exprime
et residuo affunde:

Aquae destillatae frigidae
grammata duo millia = 2000.

Post iteratam per horas 24 macerationem ex-
prime, fluida commixta et depurata evapo-
rentur ad extracti liquidi consistentiam.

A mint látjuk, a latin szöveg két annyi ideig rendeli meg az újolagos áztatást!

Ezen méltán kifogásolható áztatási eljárás már az 1871-iki kiadásban az *Extractum Graminis* készítésénél (lásd a 186 és 87-ik lapokat is előfordul, (még pedig betűkkel írva, minélfogva nem lehet nyomdahiba) a honnan az minden critica nélkül egyszerűen csak le van másolva!

Az ilyen utasításokból aztán felette bajos a gyógyszerésznek eligazódni, hogy vajjon fél napig, vagy pedig egész napon át eszközölje az újolagos áztatást. Az *Extractum Rhei* készítésénél az új magyar *Pharmacopoea* az „*Extractum liquiritiae*“-re utal; a mint látjuk, hibás forrásra hivatkozik.

Végül még egy jelentékeny szöveg-különbözetről kívánok megemlékezni (a 251 lapon) a *Ferrum sulfuricum oxydulatum* (190 sz. a.) készítésénél, a magyar szövegben ez áll:

Tégy az elegybe

Tiszta vasdrótot vagy drótszögeket

száz grammot = 100.

A latin szöveg a drótszögek helyett drótkulcsokat rendel az elegybe tétetni, ugyanis az idézett helyen ez áll:

immitte in miscellam:

Fili ferrei puri, vel clavium fili puri

grammata centum = 100.

(Clavus, clavi, plur. genitivusa = clavorum = szeg, clavis, clavis, plur. genitivusa = clavium = kulcs.¹⁾)

Az ilyen szövegekülönbözetek új magyar Gyógyszerkönyvünk előnyére — nézetünk szerint — nem igen szolgálnak.

A discordantiák vázolását előrebocsátva, átmegyünk új Gyógyszerkönyvünk latin szövegének bírálatára. Őszinte hazafiúi fájdalom fogja el keblünket akkor, a mikor úgy hazánkban, valamint a művelt külföld előtt orvostudományi kulturánk haladásáról tanuskodni hivatott eme monumentális munka latin szövegét egyszerűen el kell itélnünk ama végére mehetetlen sok hiba miatt, melyek a latin nyelv és nyelvtan elemi szabályaiba ütköznek. Hazai tudományos előhaladásunk iránt a jóakaratulag érdeklődő külföldi tudósok — nyelvünket nem értvén — Pharmacopeáknak latin szövegére vannak utalva a kik előtt szerfölött kedvezőtlen világításban mutattatik be a különben teljes tiszteletünkre méltó tudós szakférfiakból egybeállított szerkesztő bizottság aegise alatt világgá bocsátott új gyógyszerkönyvünk. Nem kívánunk ama tényezők kutatásába elegendni, melyek lehetővé tették a szóban forgó munkánuk ilyenén kiállítását.

Jegyzet. Új magyar Gyógyszerkönyvünk latin szövegezése tekintetéből követendő mintaképül szolgálhatott volna az osztrák Pharmacopoea bármely kiadásának correct latin szövege, kevésbé a Pharmacopoea Germanica 2-ik kiadása, a melyben az idegen eredetű s ragozhatlan „Gas“ névszónak derűre-borúra ragozott formáival, valamint a calefac, fervefac, candefac helyett csaknem mindenütt a caleface, ferveface és candeface hibás igeajtogatási végzetekkel találkozunk.

A tisztelt szakülés bármelyik tagja, az új magyar Gyógyszerkönyvvel kezében, meggyőződhetik állításunk alapos voltáról; ismeretetésünk eddigi fonalán tényekre hivatkoztunk, tényeket hozandunk fel elítélő véleményünk igazolására is. A hibás kifejezések s mondatok özönéből — nem akarván a tisztelt szakülés türelmével visszaélni — tarlózatképen csakis a praegnansabbakat fogjuk felsorolni; így például a ragozhatlan tőszámnevek (Numeralia cardinalia) derűre-borúra ragozva fordulnak elő; az egyes számban ragozhatlan mille,

¹⁾ Nyomdahibának alig nevezhető e tévedés; hiszen a rendszeresen ragozott nyomdahibák felette ritkák, nagyon valósz. nű, hogy a tudákos betűszedő a szövegen javítani akarván, azt — a mint látjuk — alaposan megrontotta.

és ennek millia többese a legtöbbször helytelenül van alkalmazva, ezekre vonatkozólag néhány idézettel fogunk szolgálni:

460 sz. alatt a *Tinctura Cantharidum* készítésénél olvashatni: *Digere per triduum. Tinctura filtrata sit grammatum centorum* (centum helyett). Ugyanez ismétlődik a *Tra Chinae simplex*, a *Tra Digitalis*, a *Tra Gallarum*, a *Tra opii crocata* készítésénél is. Továbbá a *quadraginta* helyett találkozunk *quadragintorum*-mal az 543-ik s 583-ik lapon, *quadragintis*-szel a 179-ik, 203, 367, 539-ik és 553-ik lapon; a *quingenta* helyett olvassuk a *quingintorum*-ot az 543-ik lapon, és *quingintis*-t a 203-ik és 221-ik lapon; nem ritkák a *sexagintis*, *septuagintis* és *octuagintis*, valamint a *sexagintorum* is, mely utóbbi a *Syrupus corticum aurantiorum*-nak készítési formulájában épenséggel háromszor ismétlődik (lásd az 541-dik lapon!) ilyformán:

Rp *Flavedinis corticum aurantiorum*

grammata sex = 6,

Spiritus diluti

grammata sexaginta = 60,

digere per triduum et cola,

Colaturam grammatum sexagintorum = 60,

iterum digere per triduum cum

Flavedinis corticum aurantiorum

grammatibus sex = 6,

Hanc colaturam grammatum sexagintorum = 60,

digere denuo per triduum cum

Flavedinis corticum aurantiorum

grammatibus sex = 6,

Colatura dein filtrata sit

grammatum sexagintorum = 60,

sat., sat., sat.

Az *Aluminium hydro-oxydatum* (47-ik lapon) készítésénél hibás e mondatszerkezet:

„grammatibus duobus mille, quingentis = 2500,

mely következőleg igazítandó ki:

grammatibus bismille, quingentis,

vagy: grammatum duobus millibus et quingentis.

Az „Aqua amygdalarum amararum“ készítési formulájában két ízben is bajt csinál a mille, például mindjárt az első sorban olvasható:

Rp. Amygdalarum amararum grammata millia et
ducenta = 1200,

mi így javítandó:

Rp. Amygd. amararum grammata mille et ducenta;
alább ezt találhatni:

Cum

Aquae communis grammatibus octo millia = 8000,
mi következőleg helyesbítendő:

Cum

Aquae communis grammatum octo millibus,

vagy:

Cum

Aquae communis grammatibus octies mille.

Hogy a mille és millia habár nem is ezer-, de mindenesetre sok nyelvtani botlásnak okozója, kitetszik a következő sorozatból, egyszeres a hiba az Aqua Calcis, a Decoctum Zittmanni fortius, a mitius, az Extractum Centaurii, Chinae, hyosciami foliorum, az Extractum malatis ferri, az Oleum hyosciami foliorum, a Pulpa prunorum, a Roob Juniperi és Sambuci, a Scilla siccata, a Stibium sulfuratum rubrum, a Syrupus mororum és Rubi idaei formuláiban; 2-szeres az Aqua Cinnamomi spirituosa, az Aqua foeniculi, az Aqua menthae piperitae, az Extractum liquiritiae, a Mel depuratum, és a Succus liquiritiae depuratus, — s végre háromszoros hiba található az Extractum Aloes és Spiritus aromaticus készítési vényeiben.

Találkozunk egyébiránt a grammatica szabályaiba ugyan nem ütköző, hanem mindazonáltal nem eléggé correct kifejezésekkel, ilyenek például: az „Amylum tritici“ jellegzése kezdetén; Venditur in frustis irregularibus etc; holott jóval helyesebb volna a következő: Obvenit in quaestu in frustis etc.

Az „Antidotum Arsenici“ készítésénél (65. lap) e ropogós mondatszerkezet: „Adde propter evitacionem auctionis temperaturae in parvis portionibus“ helyett ajánlhatnám a következőt: Adde ad evitandum temperaturae augmentum in portionibus minutis etc.

Nyelvtani szempontból helyes, növényteni tekintetből azonban helytelen kifejezésekkel találkozunk a Lobelia (349-ik lapon) leírá-

sában, hol az inflorescentia = (virágzat) helyett efflorescentia fordul elő ily módon: „efflorescentia est racemosa“, mit a botanicusok világszerte inflorescentiának neveznek; — továbbá a Sambucus virágai gyűjtéséről (a 489-ik lapon írva vagyon; Colligendi flores tempestate sicca statim post aperitionem et siccandi; a növénytudósok a virágok kinyílását „Anthesis“ nevezetével jelölvén, az „aperitio“-t helytelen kifejezésnek kell tartanunk; s az idézett mondat következőleg javítandó: „Colligendi flores tempestate sicca, illico post Anthesim, et siccandi.“

A „Lana Gossypii“ elnevezés bátran mellőzhető lett volna a „Gossypium“ helyett, annyival inkább, mert a kémszer-készletli eszközök között a 18. sz. alatt említett tiszta gyapot latinul Gossypium purumnak van fordítva; azután a Pharmacopoea Germanicában szintén Gossypium depuratum nevezete alatt fordul elő; nem volt tehát szükség a gyapotot „Lana Gossypii“-nak — a Baumwolle mintájára — elkeresztelni.

A kisebb-nagyobb fokozatú nyelvtani botlások tarka elegyéből csak még néhányak bemutatására szorítkozom, például az Amyle nitrosa (59-ik lapon) tárgyalásánál hibás a következő igeragozás: „donec odor Amyle nitrosae „evanescerit“ evanuerit helyett; a 63-ik lapon az Anisum stellatum utolsó sorában előfordul „arboris japonici“ japonicae helyett; az Extractum Cannabis indicae (219. l.) és a Tinctura Cannabis indicae (567. l.) készítésénél a „Summitatum“ helytelen a Summitatum helyett; a Juniperus (297-ik lapon) címében hibás az „Arbusculus“, arbuscula helyett; — az Acidum arsenicosum (11-ik lap) leírásában hibás e mondat: „Sublimatum hocce sub microscopio investigatum crystallis instar octaëdricis vel tetraëdricis regularibus observatur“, mely így javítandó ki: „Sublimatum hocce sub microscopio investigatum crystallorum instar octaëdricorum (vagy octaëdricarum) vel tetraëdricorum (vagy tetraëdricarum) regularium observatur. Az Acidum carbolicum leírásában (15. lap) hibás a „refrangentem“ refringentem helyett. — Az Acidum carbolicum liquidum jellegzésénél (a 17-ik l.) hibás ragozással találkozunk, ugyanis így áll: „ut solutio tota litrae unae respondeat“, e helyett: litrae uni respondeat; ugyancsak ott (a 19-ik lapon) az utolsó bekezdésnél hibás a „grammati uno . . . respondent“, mi „grammati uni . . . respondent“-re javítandó.

— Az Aconitumnál (37-ik l.) hibás e mondat: „Tubera fracturam farinosam ostentanda“, mely helyett „ostentantia“ teendő; ugyancsak itt a hibásan ragozott „tuberorum“ helyébe tuberum teendő. Az Aloë (43-ik l.) jellegzésénél a következő helytelenséggel találkozunk: „In Aquae fervidae partibus duabus coloris fusci solvitur, holott colore fusco solvitur-nak kellene állani.

A 211-ik és következő lapokon a kivonatok általános ismertetésében feltűnő nyelvtani botlások fordulnak elő, példaként említem a félsűrűeket: „subspissa; medium inter liquidis et spissis tenent“; a praepositio inter „Accusativus“-szal, és nem „Ablativus“-szal jár; minélfogva az idéztem hibás mondat eképen igazítandó ki: subspissa; medium inter liquida et spissa tenent; — találkozunk ugyanitt absurd szóképzésekkel is, ilyen például a helytelen aequo ige aequo, aequas, aequare helyett a következő mondatban: „ut pondus prius et nunc adhibiti Dextrini aequat ponderi obtenti extracti sicci“, aequet helyett; de ez utóbbinak „Accusativus“-szal kellett volna állnia, az említett mondat a következő módon lett volna kijavítandó: aequet pondus obtenti extracti sicci; lehetett volna egyébiránt az „aequalis“ tulajdonságnevet is használni, s akkor a mondat szerkezetben az „aequat“ helyett „aequale sit“ lett volna teendő; — megjegyzem még, hogy a szóban forgó hiba a 215-ik lapon ismétlődik; mely körülmény a nyomdahiba lehetőségét annyival inkább kizárja, mivel az említett hibás mondat szerkezet az első kiadás megfelelő helyén szintén előfordul, s onnan van — minden critica nélkül — egyszerűen lemásolva. Az imént említett lapon megütközéssel találkozunk újra egy grammatikai nonsens-szel az „exigiti“ képében a következő mondatban: „quae sic ponderi exigiti extracti sicci quam rectius correspondet, a mi magyarul (a magyar szöveg szerint) azt jelentené: „mely mennyiség a száraz vonat kívánt súlyának a leghelyesebben felel meg“; az exigiti nemcsak nyelvtanilag rossz, hanem egyszersmind értelemzavaró is; a fentebbi mondat — a magyar szövegnek megfelelőleg — következőleg lenne módosítandó: quae sic ponderi postulato vagy praescripto extracti sicci quam rectius correspondet (ago, exigo; actum, exactum, nem pedig exigitum.)

Hogy a gas a német gyógyszerkönyv mintája nyomán szintén derűre-borúra ragozva fordul elő, elégnék tartom csak megemlíteni.

A kémszerek első osztályába tartozó „közéltőleg ötször szabályos kémszerek“ latin elnevezése rosz és érthetetlen, mert „quingentis circiter normalia Reagentia“ helyett vagy „quinquies“, vagy „quintupliciter circiter normalia Reagentia“-nak kellene állania, nem pedig quingentis, a mi ötszáznak felel meg; — egyébiránt az 1871-diki kiadásban az idéztük értelemzavaró hiba szintén előfordul, s onnét van — a mint láttuk, több is — a critica teljes mellőzésével — pusztán az új magyar Gyógyszerkönyvbe átlplántálva.

Azt hiszem, a felsorolt idézetekkel eléggé bebizonyítottam, hogy nem túloztam, a mikor új magyar Gyógyszerkönyvünk latin szövegét elítélendőnek jelentettem ki; és a mint annak előnyös oldalait nem hallgattam el, úgy annak hátrányait sem mellőzhettem hallgatással.

A MAGYAR ORVOSI SZAKIRODALOM 1887-BEN.

I. Orvosi szaklapok és folyóiratok.

Egészség. Folyóirat egészségügyi ismeretek terjesztésére s a közegészségügy érdekeinek előmozdítására. Kiadja az országos közegészségügyi egyesület. Szerkesztik: *Dr. Fodor József*, egyesületi főtítká, *Kausser József*, *Dr. Téry Ödön* és *Dr. Tóth Lajos*, egyesületi titkárok.

Gyógyászat. Az orvostudomány hazai és külföldi fejlődésének, különösen az orvosi gyakorlatnak közlönye. (Budapest). 27. Évfolyam. Laptulajdonos: *Kovács József* tanár. Szerkesztő kiadó: *Schüchter Miksa dr.* Főmunkatárs: *Szenásy Sándor dr.* Előfizetési ára egy évre 10 frt.

Gyógyszerészeti Hetilap. A gyógyszerészeti tudományok fejlődésének és a „Magyarországi gyógyszerész-egylet“ szakügyeinek közlönye. (Budapest). 26-ik évfolyam. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos: *Schödy Sándor*. Megjelen hetenkint egyszer. — Ára egész évre 10 frt.

Gyógyszerészeti Közlöny. Hetilap a gyógyszerészet tudományos céljai és közérdekei előmozdítására. (Budapest). III-dik évfolyam. Szerkeszti és kiadja *Csurgay Kálmán*. — Ára egész évre 8 frt.

Közegészségügyi Kalauz. A magyar községi és körorvosok országos egyesületének, továbbá az országos balneologiai egyletnek hivatalos közlönye. (Budapest). 9-ik évfolyam. Szerkesztő: *Lőrinczi Ferencz dr.* Megjelen minden hó 1-én és 15-én. — Ára egész évre 6 frt.

Közegészségügy és törvénytudományi orvostan. Szerkeszti: *Fodor József* tnr. Az „Orvosi Hetilap“ melléklapja. Megjelen évenként 6 sz.

Mathematikai és természettudományi Értesítő. (Budapest). Kiadja a magyar tudományos akadémia. A III. osztály által kiküldött szerkesztő bizottság: *Szabó József* elnök, *B. Eötvös Loránd*, *Fodor József*, *Jurányi Lajos*, *Krenner József S.*, *Kriesch János*, *Lengyel Béla*, *Szily Kálmán* bizottsági tagok közreműködésével szerkeszti *hönig Gyula*. V. kötet. Megjelen évenként 9 füzet. Egy évfolyam előfizetési ára 3 frt.

Orvosi Hetilap. Honi s külföldi gyógyászat és kórbúvárlat közlönye. (Budapest). 31-ik évfolyam. Szerk.: *Markusovszky Lajos* dr. Főmunkatárs: *Balogh Kálmán* tnr. Megjelen minden vasárnap — Ára egész évre 10 frt.

Orvos-természettudományi Értesítő. Az erdélyi muzeum-egylet orvos-természettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről. (Kolozsvár). 12-ik évfolyam. Szerkesztik: *Klug Nándor*, *Koch Antal* és *Entz Géza* tanárok. Megjelen évenként orvosi tartalommal 3 füzet. — Ára egész évre helybeli szakosztályi tagoknak 3 frt, vidéki tagoknak 2 frt.

Szemészet. Szerkeszti: *Schulek Vilmos* tnr. Az „Orvosi Hetilap“ melléklapja. Megjelen évenként 6 szám.

Természettudományi Közlöny. Havi folyóirat közérdekű ismeretek terjesztésére. (Budapest). 19. kötet. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. Szerkesztik: *Szily Kálmán*, *Lengyel Béla* és *Paszlowszky József*. Ára egész évre 5 frt.

II. Vegyes tartalmu orvosi munkák és czikkek.

Önálló munka:

Lőrinczi Ferencz dr. Orvosi zsebnaptár XIX. évfolyam 1888. évre. — Ára 1 frt. 65 kr.

Alapi Henrik dr. Uti levél. *O. H.* 3, 5, 6, 32, 33. sz.

„ A német sebészek társulatának XVI. Congressusa. *O. H.* 17, 18, 21, 22. sz.

Barts József dr. Vidéki levél. *O. H.* 2. sz.

Bikfalvy Károly dr. A magyar orvosi szakirodalom 1886-ik évben. *Ert. orv. szak.* I. füzet.

Csopey László. A természettudományok kora. *T. K.* 1. sz.

Jegyzet. A közlemény czime után álló betűk, azon szaklapokat és könyveket jelentik, melyekben az megjelent. Rövidítések: *E.* = Egészség. — *Gy.* = Gyógyászat. — *Gy. H.* = Gyógyszerészi Hetilap. — *Gy. K.* = Gyógyszerészeti Közlöny. — *K. Kalauz* = Közegészségügyi Kalauz. — *K. és t. o.* = Közegészségügy és törvényszéki orvostan. — *M. és t. Ért.* = Matematikai és természettudományi Értesítő. — *O. H.* = Orvosi Hetilap. — *Ért.* = Orvos-természettudományi Értesítő. — *Sz.* = Szemészet — *T. K.* = Természettudományi Közlöny.

- Csapody dr.* A heidelbergi szemész társaság 1886. évi gyűlésének tárgyalása. *Sz.* 1. sz.
- Dirner Gusztáv dr.* Úti naplóból. *O. H.* 23, 24, 25, 35, 36, 37, 38, 39, 40. sz.
- Fodor József tnr.* Titkári jelentés az 1887. január 19-iki közgyűlésen. *T. K.* 2. sz.
- K. Karlovszky Géza.* Than Károly. *Gy. K.* 22. sz.
- Kézmárszky tnr.* Schroeder Károly tnr. *O. H.* 9. sz.
- Korányi Frigyes tnr.* Elnöki beszéd, melylyel a budapesti orvos-egyesület balneologiai bizottságának ápril 6-án tartott ülését megnyitotta. *O. H.* 16. sz. — *Gy.* 16. sz.
- „ Rectori beszéd, melyet a budapesti kir. magy. tudományegyetemnek ujjaalakítása CVII. évfordulója ünnepén tartott. *O. H.* 21. sz.
- Kornstein Lajos dr.* Titkári jelentés, a biharmegyei orvos-gyógyszerészegyesület 1886. évi működéséről. *O. H.* 30. sz.
- Kovács Sebestyén Endre dr.* Úti levél *O. H.* 34. 35. sz.
- Lengyel Béla dr.* Üdvözlő beszéd, Than Károly jubileumára. *Gy. K.* 24. sz.
- Markusovszky Lajos dr.* Beszéd, melylyel a budapesti kir. orvos-egyesületnek alapítása 50-ik évfordulója alkalmával 1887. évi október 14-én tartott évi nagygyűlést megnyitotta. *O. H.* 43. sz.
- „ Elnöki beszéd, a budapesti kir. orvos-egyesület 1887. évi december 10-én tartott nagy gyűlésén. *O. H.* 51. sz.
- „ Elnöki beszéd a magyar orvosi könyvkiadó társulat 1887. évi márczius hó 30-iki közgyűlésén. *O. H.* 14. sz.
- Mihálkovicz Géza tnr.* A lipcsei anatómiai congressus 1887, április 14-kén. *O. H.* 17, 18. sz.
- „ Emlékbeszéd, Henle Jakabról. *O. H.* 7, 9. sz.
- Neupauer dr.* A francia szemészeti egyesület 1887-ik évi congressusának fontosabb részletei. *Sz.* 6. sz.
- „ A párizsi orvosi akadémia gyűlése 1887. február 15-én. *Sz.* 5. sz.
- Ónodi A. D. dr.* A német orvosok és természetvizsgálóknak 60 nagygyűlése. *O. H.* 41, 42, 43, 44. sz.
- Schächter Miksa dr.* Német orvosok és természetvizsgálók 60-ik vándorgyűlése Wiesbadenben. *Gy.* 39. 40. 41. sz.
- Schédy Sándor.* Kautz Ignác Emlékezete. *Gy. H.* 50. 51. sz.

- Schulek Vilmos tnr.* Ferdinand von Artl. Sz. 2. sz.
Szabó Dénes dr. Schroeder Károly, tanár. Gy. 11. sz.
Szénássy Sándor dr. Német sebészek XVI. congressusa Berlinben. Gy. 16, 17. sz.
Temesváry Rezső dr. Úti levelek Belgiumból. Gy. 45, 47, 48. sz.
Toldy László dr. Visszaemlékezés Arányi Lajosra. Gy. 52. sz.
Tomm Béla dr. Titkári jelentés a bihar-tordai járásbeli orvostudorok körének 1887. évi január hó 9-én Nagy-Bajomban tartott rendes havi értekezletén. K. Kalauz. 3. 4. sz.
Udránszky László dr. A dél és nyugat németországi ideg- és elmegyógyászok XII. vándorgyűlése. O. H. 26, 27, 28, 29. sz.
Wertner Mór dr. Az ókori orvosi rend állásáról. Gy. 15, 24, 25, 28, 34, 38. szám.

-
- Arányi Lajos dr.* O. H. 32. sz.
Bódog Albert dr. emlékezete. K. Kalanz. 9. sz.
Havas Ignác dr. O. H. 45. sz.

-
- A budapesti kir. orvos-egyesület ülései 1887-ben. O. H. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 22, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51. sz. — Gy. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 20, 22, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51. szám.
A budapesti orvosikör országos segély-egyletének 1887. január 13-án tartott rendes évi közgyűlése. Gy. 4. sz.
A budapesti orvosikör ülése. Gy. 2, 7, 10, 19, 50. sz.
A belgyógyászok congressusa Wiesbadenben. Gy. 18, 20. sz.
A magyar orvosi könyvkiadó társulat működése Gy. 7, 15. sz.
A párizsi orvosi akadémia ülései. Gy. 27, 29, 36, 37. sz.
A szemorvosok heidelbergi társaságának tárgyalásai. Gy. 5, 7. sz.
Angol orvosi társulat vándorgyűlése Dublinban. Gy. 34. sz.
A budapesti kir. állatorvosi tanintézet százados jubileuma. O. H. 7. sz.
A biharmegyei orvos-gyógyszerész- és természettudományi-egylet 1886. évi szakülései. O. H. 23, 24—1887. 28, 29. sz. — Gy. 21, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33. sz.
A fülgyógyászat negyedszázados jubileuma hazánkban. O. H. 11. sz.

- A magyar tud. akadémia III. osztályának ülései. *O. H.* 4, 12, 26, 43, 47. sz. — *K. Kalauz.* 3. sz.
- A magyar orvosi könyvkiadó társulat közgyűlése 1887. márczius 30-án. *O. H.* 14. sz.
- A VI. nemzetközi egészségügyi és népismei congressus, *O. H.* 38, 39, 40, 41. sz. — *K. és t. o.* 5 sz. — *K. Kalauz.* 19. 20. sz.
- A IX. nemzetközi orvosi congressus Washingtonban. *O. H.* 41. sz.
- A zemplénmegyei orvos-gyógyszerész-egylet első felolvasó estélye. *O. H.* 47. sz.
- Az erdélyi Múzeum-Egylet orvos természettudom. szakosztályának 1887-ben tartott orvosi szakülései. *O. H.* 15, 16, 32, 33. sz.
- Az országos közegészségi egylet választmányi ülései. *O. H.* 7. 14, 17, 18, 21, 45. sz. — *Gy.* 8. sz.
- Új orvos-gyógyszerészeti-egylet Temesváron. *O. H.* 52. sz. — *Gy.* 52. sz.

III. Közlemények az élettani tudományok köréből.

A) Boncztan, anthropologia. Fejlődéstan.

Önálló munka:

Mihálkovits Géza tnr. A leiró emberboncztan és tájboncztan tankönyve; szövettani és fejlődéstani vázlatokkal. II. rész. Zsigertan; elemi fejlődéstan; értan; idegtan. Budapest, kiadta a Franklin-társulat. 1888. Ára a teljes munkának 12 frt.

Lenhossék Mihály dr. Lenhossék József tnr. boncztani intézetéből. Közlések az agyvelőről. Új részletek Adat az agyboncztani technikához *O. H.* 37. sz.

„ Az ember harmadik szemének maradványa. *T. K.* 11. sz.

Ónodi A. D. dr. Ujabb adatok a bolygó-ideg csoport ismeretéhez. *M. és t. Ért.* 1. füzet.

Perényi József dr. Mihálkovits tnr. boncztani intézetéből. Microelectron. Új készülék szövet- és fejlődéstani anyagok kezelésére. *O. H.* 36. sz.

„ Adatok a gerinczhúr és a gerinczhúr körül fekvő képződmények fejlődéséhez a torpedo *Marmorata*-nál. *M. és t. Ért.* 1. füzet.

Török Aurél tnr. A férj és nő anthropológiája. *T. K.* 2. füzet.

" A koponya mesterséges eltorzításáról. *T. K.* 6. füzet.

B) Élet- és szövettan. Élet- és körvegytan.

Önálló munka:

Thanhoffer Lajos dr. Adatok a központi idegrendszer szerkezetéhez 8 könyomatú táblával. A magyar tud. akadémia III. osztályának külön kiadványa 1887. I. 4-edrét. 57 l. — Ára 1 frt 50 kr. Budapest. 1887.

Asboth Sándor tnr. Új módszer a keményítő mennyileges meghatározására. *Gy. K.* 6. sz. — *K. és t. Ért.* 3. füzet.

Bikfalvi Károly dr. Közlemények a kolozsvári tudományegyetem élet- és szövettani intézetéből. XXV. Adatok a tüdő fejlődéséhez. (I. tábla). *Ért.* II. füzet.

" Adatok a gyomormirigyek finomabb szerkezetéhez. (VIII. táblával) *Ért.* III. füzet.

Deér Endre dr. Az arsen kimutatásának módszereiről. *Gy. K.* 27, 28. sz.

Hankó Vilmos dr. A Carbolsav megvörösödéséről. *M. és t. Ért.* 7. füzet.

Korányi Sándor. Az állás és járás coordinációjának és ataxiájának elemeléséhez. *O. H.* 41, 42. sz.

Liebermann Leo tnr. Hogyan kell az ismert fehérsye reactiót sósavval megejteni; s hogyan lehet azt kis mennyiségű fehérsye kimutatására a vizeletben alkalmazni? *O. H.* 24. sz.

Schwarz Arthur dr. Az agybeli localisatio tanának jelen állásáról. *Gy.* 1, 2, 4, 6, 10, 13, 14. sz.

Szilasi Jakab. Az erjedésről. *T. K.* 9. füzet. — *Gy. K.* 38, 39, 40, 41. szám.

IV. Közlemények a kórtani tudományok köréből.

A) Kórboncztan, korszövetten.

Rothman Ármin dr. A szemölcsdag (papilloma) a szájürben. *O. H.* 45. szám.

Takács Endre dr. A hátsó gyökrostok lefutása a gerinczagyban; a gerinczagy hátsó részén levő fehér állomány felépülése és kóros változása (tabesnél). *O. H.* 2. sz.

Tangl Ferencz, orvostanhallgató: Közlemény a budapesti kórboncztanai intézetből. Az ideg elfajulás s uraképződésről. *O. H.* 2, 3, 4, 10, 11. sz.

B) Általános és kísérleti kórtan.

Önálló munka:

Babes Victor dr. budapesti egyetemi rk. tanár. A bacteriologia rövid tankönyve, főtekintettel a fertőző betegségek kórokstanára és kórboncztanára. A mű 387 negyedréti lapra terjed, 24 színes táblával és 114 fametszettel. Kiadta a magyar orvosi könyvkiadó társulat. Budapest. 1887.

Högyes Endre tnr. A párizsi és budapesti fix veszettség-virus összehasonlítása. *O. H.* 5, 6, sz. — *M. és t. Ért.* 4 füzet.

„ Új módszer a veszettség megelőzésére a fertőzés előtt. *O. H.* 43. sz.

„ A veszettségre vonatkozó vizsgálataim jelen állásáról. *T. K.* 1. sz. — *M. és t. Ért.* II. füzet.

Hutyra Ferencz dr. A veszettség prophylaxisa és a védőoltások. *O. H.* 9, 10. szám

Korányi Sándor. Adatok a forgási nystagmus számbeli viszonyaihoz és elméletéhez. *M. és t. Ért.* 4. füzet.

Löte József dr. A Pasteur Péter-féle újabb vita a veszettség elleni oltások értéke felett. *O. H.* 8. szám.

„ A védőoltás és az immunitás kérdése a fertőző betegségek tanában. *O. H.* 42, 44, 45, 47, 48 sz.

„ Pasteur veszettség-gyógyító eljárásáról. *T. K.* 2. sz.

Szigethy Károly. Némely idegrendszeri sértések és az ezekre keletkező szemmozgások. *M. és t. Ért.* 4. füzet.

V. Közlemények a gyógyszer-tan és segédtudományai köréből.

A) Gyógyszer-tan, méregtan.

Önálló munkák:

Karlovsky Géza dr. egyet. tanársegéd, okl. gyógyszerész. A gyógyszerek magyar tudományos népies és tájelnevezései

- latin jelentésükkel együtt. Gyakorlati kézikönyv gyógyszerészek használatára. 245 l. 8-adrét. Budapest 1887.
- Pávai Vajna Gábor dr.* Az antifebrinről. Megrendelhető Stampel udv. könyvkereskedőnél Pozsonyban. Ára 40 kr.— Ugyanezen füzet német nyelven is kapható.
- Ráczy Károly.* Gyógyszerészeti Realencyclopaedia. I. kötet. A betűtől E-ig. Nagy 8-adrét. 800 oldal. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés. — Ára az I. ső kötetnek 6 frt.
-
- Bókai Árpád tnr.* Eddigi ismereteink a cocainról. *O. H.* 22, 25, 30, 31, 32. sz. *Ért.* orv. szak. II-ik füzet.
- „ Közlemények a kolozsvári tudomány-egyetem általános kórtan- és gyógyszer-tani intézetéből. Képződik-e methaemoglobin az élő vérben chlorsavas kali mérgezéskor? *Értesítő.* I. füzet.
- „ Adatok az acetanilid (antifebrin) pharmacodynamicájához. (Függelék Matusovszky A. dr. „Az acedanilid vagy antifebrin gyógyértékéről“ című dolgozatához).
- Herczel Manó dr.* tanársegéd. Czerny tnr. heidelbergi kórodáján. Az anilin acetanilid és kámforanilin hatásáról. Kísérleti észleletek alapján. *O. H.* 50, 51. sz.
- Kovácsy Béla tnr.* Kefir. *K. Kalanz.* 4. sz.
- K. Karlovszky Géza.* Az új magyar gyógyszerkönyv. *Gy. K.* 27, 28, 29, 30, 32, 35. sz.
- Kiss Ferencz.* Górcsövi képek. A kénsavas chinin. *Gy. H.* 50, 51. sz.
- Nuricsán József.* Az arsenicum ellenmégéről. *Gy. K.* 22. sz.
- Réthy Mór dr.* A kéjgázzól. *Gy.* 9. 10. sz.
- Révfy Jenő dr.* Balogh tnr. gyógyszer-tani intézetéből. A kawa-kawa-gyökér. (Piper methysticum). *O. H.* 43. sz.
- Scheiber S. II. dr.* A heveny morphin mérgezés eddig nem észlelt következményeinek egy esete. *O. H.* 47, 48. sz.
- Schuschny Henrik dr.* A cannabis készítmények megbízhatlansága. *O. H.* 11. sz.
- Tóth Lajos dr.* Közlemény a budapesti egyetem gyógyszer-tani intézetéből Kísérletek a chloroformnak bőr alá fecskendezésével. *O. H.* 28, 29, 30, 32. sz.
- Weiszberg Zsigmond dr.* A legújabb divatú méreg. *T. K.* 2. sz.

B) Fürdőgyógyászat.

- Cseh Károly dr.* A borszéki ásványvizek érdekében. *O. H.* 43. sz.
- Fajth Péter dr.* A budai és svábhegyi vízgyógyintézet 1886. évi betegforgalmának kimutatása. *Gy.* 14, 15, 17. sz.
- Fodor József tnr.* Nyaralás és fürdőzés. *E.* 3. füzet.
- Frank Ödön dr.* A borszéki ásványvizek érdekében. *O. H.* 45. sz.
- Hankó Vilmos dr.* A bodoki hideg savanyú ásványvizek chemiai elemzése. *M. és t. Ért.* 9. füzet.
- Hasenfeld Manó dr.* A vízfürdők thermeticus hatása a szervezet élettani működésére. *O. H.* 12, 17. 18. sz.
- „ Hazai ásványvizeink belégzése. *O. H.* 11. sz.
- „ Főhatálynak tekintendők-e mindég a fürdők egy fürdőhelyen? *Gy.* 17. sz.
- Lengyel Béla dr.* Ásványviz elemzések. *M. és t. Ért.* 7. füzet.
- Lőri.* Hazai fürdőügyünk érdekében. *O. H.* 9. sz.
- Lőw Sámuel dr.* Új magyar keserűviz. József főherczeg — keserűviz — forrás Szegeden. *O. H.* 27. sz. — *Gy.* 27. sz.
- Mangold Henrik dr.* Gyógyfürdőink érdekében. *K. Kalauz.* 8. sz.
- Molnár Nándor.* A „szántói savanyúviz-“nek új vegyelemzése. *M. és t. Ért.* 9. füzet.
- Sax Ágoston dr.* A gánóczi gyógyfürdő. *O. H.* 23. sz.
- Scherfel W. Aurél* A szepes — tótfalvi Badányi — forrás vizének vegyelemzése. *M. és t. Ért.* 8. füzet.
- Solymosi Lajos dr.* A szejkei „borviz“ chemiai elemzése *M. és t. Ért.* 9. füzet.
- Szini János dr.* fürdőorvos. Megjegyzés „a borszéki ásványvizek érdekében“ *Cseh Károly dr.* úr által tett felszólalására. *O. H.* 49. sz.
- Szilasi Jakab.* A Balaton viz chemiai elemzése. *Gy. H.* 29. sz. — *M. és t. Ért.* 7. füzet.
- Than Károly dr.* A tata-tóvárosi forrásvizek chemiai elemzése, s azok összehasonlítása a budapesti vízvezeték vizével. *Gy. H.* 7. sz. — *M. és t. Ért.* 5. füzet.
- Zeliczky Dániel dr.* Uszoda Debreczenben. *E.* 3. füzet.

A végleges vízmű és a tata-tóvárosi forrásvizek. *O. H.* 8. sz.
Tátrafüred tél idején. — *O. H.* 10. sz.

VI. Közlemények az alkalmazott kór- és gyógytani- tudományok köréből.

A) Különös kór- és gyógytan. (Belgyógyászat.)

Önálló munkák:

- Purjesz Zsigmond dr.*, a belgyógyászat ny. r. tanára Kolozsvártt. A
A belgyógyászat tankönyve. Kiadta a Franklin-társulat. Bu-
dapest, 1887 8-rét, 1285 lap, számos ábrával
- Seifert Ottó és Müller Frigyes dr.-ok.* A kórodai diagnostika
zsebkönyve. Fordította *Id. Purjesz Zsigmond dr.* Budapest,
1887. Ifj. Nagel Ottó kiadása. Kis 8-adrét 160 lap 60 ábra. —
Ára 1 frt. 40 kr.
- Stern Samu dr.* egyetemi tanársegéd Budapesten. A physicalis vizs-
gálati módszerek tankönyve. Révai testvérek kiadása. Bu-
dapest, 1887. 8-adrét, 274 lap. Ára 1 frt 60 kr.
-
- Ángyán Béla dr.* A tömeges bélbeöntések és a bőr alatti infusio értéke
a cholera gyógytanában. *O. H.* 24. sz.
- Benczur D. dr. és Csatáry A. dr.* Közlemény Wagner János
tnr. kórodájából. A pilocarpium muriatrium hatása morbus
Brightiánál. *O. H.* 48, 49, 50. sz.
- Biró Ede dr.* A calomel mint diureticum szvbajoknál. *Gy.* 6. sz.
„ Az acetanilid (antifebrin) hatásáról. *Gy.* 18. sz.
- Borosnyói L. Béla dr.* Az antifebrin, mint eskórelleses szer. *O. H.* 51. sz.
- Csatáry Ágost dr.* Közlemény Wagner tanár kórodájából A
srophantus hispidus hatásáról. *O. H.* 34, 35, 36, 38. sz.
- Dubay Miklós dr.* Újabb kóreseim a metallotherapia köréből. *Gy.* 48.
49. szám.
- Dulácska Géza dr.* A sósavas pilocarpin hasznáról, s néhány megjegy-
zés a heveny veselobról. *Gy.* 35. sz.
„ Az acetanilid hatásáról. *Gy.* 16. sz.
„ Cholera nostras *Gy.* 45. sz.
„ Észrevételek a lázas felpirról *Gy.* 42. sz.
- Farnos Árpád dr.* Közlemény dr. Purjesz Zsigmond ny. r.
tanár egyetemi belkórodájából. A kénhydrogén-gáz alkal-
mazása tüdővésznel *Ért.* III. füzet.

Gebhardt Lajos dr. A calomel mint diurecticum szivbajoknál. *Gy.* 10, 12. szám.

Gyurmann Emil dr. Scarlatina recidiva. *Gy.* 13, 14, 15, 16. sz.

Hirschler Ágoston dr. Közlemény Korányi tanár kórodájából.

Az 188³/₄. tanévben észlelt mellhártyalob- esetek, tekintettel az elő-
bi években tett kórodai tapasztalatokra. *O. H.* 19. 20. 23. sz.

Jendrassik Ernő dr. A calomel mint diurecticum szivbajoknál *Gy.* 11. sz.

Kélli Károly tnr. A neuritis multiplex degeneratíváról. *O. H.* 7. sz.

Kovács József dr. Az antifebrin (phenylacetamid) hatásáról. *O. H.* 2, 5, 6. sz.

Lauschmann Gyula dr. Agaricin és a tüdővészések izzadása. *Gy.* 27. sz.

„ A phosphormérgezésről kóresetek kapcsán. *Gy.* 43, 44. sz.

Lengyel József. Különbféle gyógyászati eljárások a roncsoló toroklobnál.

K. Kalauz. 15. sz. — *Gy. H.* 34. sz. — *Gy. K.* 32. sz.

Matusovszky András dr. Közlemények a kolozsvári „Károli-
na“ országos kórháznak Bókai Árpád tanár vezetése
alatti osztályáról. Az acetanilid vagy antifebrin gyógyértéké-
ről *Ért.* I. füzet

Müller Kálmán tnr. Ideges bélbajokról. *O. H.* 8, 9, 10, 11. sz

Pávay Vajna Gábor dr. A Bergeon-féle szénsav-gáz befecskendezések
értékéről tüdővésztes betegeknel. *O. H.* 49. sz.

„ Az acetanilid vagy antifebrin hatásáról. *O. H.* 42, 43, 45, 46. sz.

Pollacsek Arnold dr. A saccharinról. *O. H.* 6, 40 sz.

Purjesz Zsigmond tnr. Megjegyzések a láz kezelésére nézve különös te-
kintettel a hasi hagymázra. *O. H.* 50, 51, 52. sz. — *Ért.*
III. füzet.

„ Az izomsorvadásos oldalköteg keméayedéséről (sclerosis latera-
lis amyotrophica) *Ért.* I füzet.

Schwartz Arthur dr. A Landry-féle felhágó levény hűdésről. *O. H.*
25, 26. sz.

„ Utánzó choreának egy halálos kimenetelű esete. *Gy.* 26. sz.

Stern Samu dr. és *Hirschler Ágoston dr.* Közlemény Korányi
tanár kórodájából Adatok a fekélyesedő szivbelhártyalob kór-
tana és tünettanához. *O. H.* 27, 28, 29, 31. sz.

Stiller Bertalan tnr. Gyakorlati észrevételek a szivbetegségekről. *O. H.*
22, 23, 24, 25. 26. sz.

Takács Sándor dr. Az ideges szívdobogás, mint a gyomorhurut szövőd-
ménye. *O. H.* 52. sz.

Terray Pál dr. Korányi tnr. kórodájából Adat vándor tüdőlob
után fejlődött tüdőtályog kóroktanához. *O. H.* 37, 39. sz.

Ujfalussy József dr. A myxo-oedemáról. *O. H.* 37, 38. sz.

Velits Antal dr. Közlemény Kétli Károly tnr. Rókos-kórházi
osztályáról. Adatok a tetania ok- és tünettanához. *O. H.* 17. sz.

Turoczy Károly dr. Kórcsoportok részletes kimutatása a nagy-tapolcsá-
nyi közkórházban 1886. évben. *K. Kalauz.* 19, 24. sz.

Észrevételek a kórtani és kórodai tanítás körül. *O. H.* 46. sz.

Kórodai megfigyelések a miskolci közkórházban 1886. *K. Kalauz.* 21,
23. szám.

Különböző eszmeirányok a klinikai buvárlat és tanítás czéljáról. *O. H.*
45. szám.

A belgyógyászati tanszék betöltése a budapesti egyetemen. *Gy.* 44, 46. sz.

B) Sebészet.

Önálló munkák:

Kún Zoltán dr. főiskolai orvos Sárospatakon. A gégetükrészetről,
s annak ellenőrzése mellett a heveny és idült hurutos gégelob és
szövődményének helybeli gyógykezeléséről. Nagy 8-adrét, 67 lap,
36 ábrával. Ára 60 kr.

Navratil Imre dr. egyet. ny. rk. tanár és Rókus-kórházi főorvos, Bu-
dapesten. Sebészi adatok.

„ A gégebetegségek története. Budapest, 1887. a
Pesti Lloyd-társulat könyvnyomdája. Nagy 8-adrét 68 oldal.

Antal Géza tnr. A húgycsőszűkület különböző műtéti módszerei és azok
bírálatá. *O. H.* 17, 18, 19, 20, 21. sz.

„ Észrevételek a húgycsőszűkület kórisméjéhez. *O. H.* 3. sz.

Bakó Sándor dr. Adatok a herevisszér radialis műtétéhez. *Gy.* 49. sz.

„ A gyors tágitásról a húgycsőszűkületeknél. *Gy.* 7, 8, 10, 11,
12. szám.

„ Közlemények a húgy ivarszervek bántalmi köréből. *Gy.* 24, 26. sz.

„ Urethroplastica heges monysipoly után; gyógyulás. *Gy.* 22. sz.

- Báron Jónás tnr.* Adatok az inguino- és cruro-intraabdominalis sérvek tanához. *Gy.* 32, 33. sz.
- Bartha Gábor dr.* Kimutatás a Lumniczer Sándor egyet. ny. r. tanár II-ik seb. kórodáján 1880. január 1-től 1886 január 1-ig végzett izületi csonkolásokról. *O. H.* 25, 26, 27. sz.
- „ Közlemény Lumniczer Sándor ny. r. tnr. kórodájából. Tanulmány az izületi csonkolásokról. Az 1880. év január 1-től az 1886. év január 1 éig végzett műtétek alapján. *O. H.* 1, 2, 3, 4, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22. sz.
- Dollinger Gyula dr.* Az angolkóros alszárelhajlások kezelése csontátvívással. *O. H.* 21. sz.
- „ Öröklékenyek-e a veleszületett és a később szervezett elferdülések. *O. H.* 35. sz.
- Jelenffy Zoltán dr.* A gégesebészeti egy új fejezetéről. *Gy.* 22. sz.
- „ Orrtükrömnek egy új alakja. *Gy.* 16. sz.
- „ Új, rögzíthető orrtükrő. *Gy.* 5. sz.
- Kovács József tnr.* A húgyköveket eltávolító műtétekről és saját kőműtéteimről. *Gy.* 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. sz.
- „ Húgykőműtési eseteim. *Gy.* 9, 11, 13, 14, 18, 20, 23, 24, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46. sz.
- „ Nehány hasmegnyitással járt műtési eseteim *Gy.* 52. sz.
- „ Sérvképződés ritka esete. *Gy.* 47. sz.
- Kőhegyi Mór dr.* Mann Jakab kórodájából. Hüvely-hólyagnetszés húgykövek eltávolítása céljából. *O. H.* 28. sz.
- Machleid Gyula dr.* Közlemény a fővárosi közkórház III. sebészeti fiókosztályáról. Az osztály betegforgalma 1886-ban. *O. H.* 50. sz.
- Morelli Károly dr.* Nehány eszköz az orr-, garat- és gégeének helybeli kezelésére és műtévése. *O. H.* 43, 44. sz.
- Navratil Imre tnr.* Agytályogokról, különös tekintettel azok kezelésére. *O. H.* 14. sz.
- Neumann M. József dr.* Közlemény a szt.-Rókus-kórházi, orr- és gégebetegyek ambulatoriumából. *O. H.* 23. sz.
- Prochnov József dr.* Kigyómarás esete. Eljárás mérgezett sebeknél, marásoknál. *Gy.* 40. sz.
- „ Spontán csonttörés két esete. *Gy.* 36. sz.

- Puky Ákos dr.* Erzsébet-kórház 1886. évi (II. évi) kimutatás sebészi osztályának működéséről. *O. H.* 46, 47, 48, 49, 51, 52. sz.
- Reisz Mór dr.* A penis teljes elhalásának egy esete. *Gy.* 27. sz.
- Singer Henrik dr.* A miskolci közkórház műtői tevékenysége 1876—1886-ig. *O. H.* 46. sz.
- Steinberger Izidor dr.* Közlemény a fővárosi közkórház III. sebészeti fiókosztályáról. A rákos-üszkös osztály betegforgalma 1886. évben. *O. H.* 51. sz.
- Subbotic Victor dr.* Hasnyálmirigy-tömlő műtétének egy esete. *Gy.* 21. sz.
- Szénásy Sándor dr.* A hólyaghurut kezelése. *Gy.* 41. sz.
- „ Veleszületett keresztesonttáji daganatok. *Gy.* 30, 31. sz.
- „ Vizsérv nőnél (Hydrokele muliebris). *Gy.* 48. sz.
- Turcsányi Gyula dr.* Insértések gyógyult esetei. *Gy.* 37. sz.

C) Szemészet.

- Csapodi István dr.* A hemianopsiáról. *Sz.* 2. sz.
- „ Genyedő szemgödri gyuladás *Sz.* 6. sz.
- „ Hártvás iritis. *Sz.* 2. sz.
- „ Inhártya fekélye. *Sz.* 1. sz.
- „ Kisebb klinikai közlemények. I. Cataracta perinnuclearis érdekes esetei. II. A kötőhártya ritkább bajai. III. A szaruhártya-ban rejtőző idegen test. IV. Xanthoma palpebrae. *Sz.* 5. sz.
- „ Nagy fokban sérült szemek jó látása. *Sz.* 4. sz.
- „ A Sämisch-féle kötőhártyalob egy érdekes esete. *Sz.* 5. sz.
- „ A szem. *E.* 1, 2, 3, 5, 6. füzet.
- „ Az aegyptomi szemgyulladás. *T. K.* 5. sz.
- Cremiceanu György dr.* Schulek tnr. szemklinikájából. A rokonszenvi szemlob és keletkezésének módja. *Sz.* 1. sz.
- Goldzieher Vilmos dr.* Közlemények a gyakorlati szemészet köréből. I. Elsődleges sarcoma a corpus ciliareban. II. A szemfenék Hutchinson-féle elváltozásáról. *O. H.* 32. sz.
- Groisz Béla dr.* Cataracta argentea. *Sz.* 2. sz.
- Grossmann Lipót gr.* A traumás szemsérülésekről. *Gy.* 18, 19, 20, 21, 22. sz.
- „ Vasszilánkoknak mágnessel való eltávolítása a szemből. *Gy.* 46. 47. sz.

- Herczinger X. Ferencz dr.* Rheindorf theoriája a glaucoma okairól és gyógyításáról. Sz. 4. sz.
- Issekutz László dr.* Önként fejlődött panophthalmitis. Sz. 4. sz.
- „ Néhány érdekes szemsérülés Sz. 5. sz.
- „ Sajátszerű látási művelet cataracta perinuclearisnál. Sz. 2. sz.
- Juba Adolf dr.* Az iskolai rövidlátás kérdéséhez. A VIII. kerületi reáliskolában megejtett szemvizsgálatok alapján. Sz. 3. 4. sz.
- Löcherer Tamás dr.* A cocain használatához. Sz. 1. sz.
- „ Néhány szürke-hályog-műtétről. *K. Kalauz.* 18. sz.
- „ Közlemény Schmidt-Rimpler tnr. szemhéjtartójáról. Sz. 3. sz.
- Neupauer Gusztáv dr.* A szemteke felszínes daganatainak differential diagnosisáról, két eset kapcsán. Sz. 6. sz.
- Ónodi Adolf dr.* Adat a conjunctivitis gonorrhoeica tanához Sz. 2. sz.
- Ottava I.* Apró közlemények. Sz. 2. sz.
- „ Észrevételek a cocain káros hatásáról. Sz. 3. sz.
- Szigethy Károly*, szigorló orvos. A szemmozgató idegközpontok rostrendszere. Sz. 6. sz.
- Szili Adolf dr.* A Béguelin féle észlelés magyarázata. Sz. 1. sz.
- „ Észlelés kétszemi hályogvakság után. Sz. 3. sz.

D) Szülészet és nőgyógyászat.

Önálló munka:

- Kézmárszky Tivadar*, egyet. tnr. A szülészet tankönyve bábák számára. III. kiadás. Budapest. Grill Károly kir. udvari könyvkereskedése 1887. 8-adrét. 199 lap.
- Bücker József dr.* és *Temesváry Rezső dr.* Kézmárszky tnr. kórodájából. Tanulmány a betegség köréből *O. H.* 39, 41, 44. sz.
- Bársony János dr.* Kézmárszky tnr. kórodájából. Macerált szülések és befolyásuk a gyermekágyra. *O. H.* 40, 42, 45. sz.
- Berger Ignác dr.* forró vízzel való hüvely fecskendések. *Gy.* 29, 30. sz.
- Csáky K. dr.* Thoracopagus esete. *O. H.* 52. sz.
- Richtmann Mór*, orvostanhallgató. A szülei időszakról, különös tekintettel az ergotin használatára *O. H.* 52. sz.
- Szabó Dénes dr.* Közlemény Kézmárszky tnr. kórodájából. A sublimatkezelés a szülészetben. *O. H.* 7, 8, 9. sz.

- Szabó Dénes dr.* Közlemény Kézmárszky tnr. kórodájából.
Petefészkek kiirtások. *O. H.* 33, 34, 35, 36 sz.
- Velits Dezső dr.* Tauffer tnr. kórodájából. Adatok a petefészkek
csillóhámlos papillás cystomájának szövettanához és keletkezéséhez.
O. H. 36, 38, 39, 40, 41, 42. sz.

E) Bőr- és bujakórtan.

- Balkányi Emil dr.* Egy ritkábban előforduló küteg jodkali adagolása
után. *Gy.* 25. sz.
- Havas Adolf dr.* A bőr önszervi sokszoros festenyos húsdagja. *O. H.*
33. szám.
- Molnár József dr.* Bujakóros koponyacsonttüszök egy esete. *Gy.* 3. sz.
- Ötvös József dr.* A xylol gyógyértéke a himlőnél. *O. H.* 33. sz.
- Pajor Sándor dr.* Schwimmer tnr. főorvos osztályáról. A co-
cain használatáról bőr- és bujakóros betegeknél. *O. H.* 44. sz.
- Bóna Sámuel dr.* Adatok a psychopathia sexualis ismeretéhez. *O. H.*
47. szám.
- „ Sycosis parasitaria hazánkban. *O. H.* 13. sz.
- Schwimmer Ernő tnr.* A bőr- és nyákhártyák gümőkórjához. *O. H.* 1. sz.
- „ Orbáncz gyógyhatása egyes kóralakoknál. *Gy.* 28, 29. sz.
- Takács Sándor dr.* A bujakór gyógykezeléséről. *O. H.* 11 sz.

F) Gyermekgyógyászat.

- Engel Gusztáv dr.* Gyermekgyógyászati casuistica. *Gy.* 20, 21. sz.
- „ Különálló tudományzak-e a gyermekgyógyászat? *Gy.* 21. sz.
- Faragó Gyula dr.* Az újszülött gyermekek néhány reflexe. *Gy.* 17. sz.
- „ Az újszülöttek orrhurutja. *Gy.* 4. sz.
- Királyfi Armin dr.* A szoptatásról. *Gy.* 3. 5. sz
- Szontagh Felix dr.* Közlemény a „Stephania“ szegény-gyermek-kórház-
ból. Az agy-gümőkóros megbetegedésének néhány érdekesebb ese-
téről. *O. H.* 27. sz.

G) Elmekórtan.

Önálló munkák:

- Lendvay Benő dr.* A hülyeség Csallóközben.
- Schwartzer Ottó dr.* Törvényték-elmekórtani levelek.

Konrád Jenő dr. A bujakóros elmebántalom egy gyógyult esetéről. *O. H.* 46. sz.

Laufenauer Károly tnr. A gyermekek hysteró-epilepsiája. *O. H.* 30, 31. szám.

„ Az első magyar idiota nevelő-intézet Budapesten. *K. Kalauz.* 2. sz.

Lendvay Benő dr. A csallóközi hülyeségnek különböző formái és félelégéi. (Töredék). *K. Kalauz.* 5. sz.

Horavcsik Ernő Emil dr. Közlemény a szt. Rókus-közkórház megfigyelő osztályáról. További adatok a veszettség kórodai képéhez. *O. H.* 4. sz.

Pirkler Jenő dr. Hysteria egy esete gyermekkorban. *Gy.* 28. sz.

Pollák Gyula dr. Közlemény a fővárosi szt. Rókus-kórház megfigyelő osztályáról. Hysteró-epilepsia esete férfínál. *O. H.* 29. sz.

Rottenbiller János dr. A hypnon hatásához elmebetegknél. *O. H.* 21. sz.

Salgó Jakab dr. Az epilepsia kór- és kórbonczana. *O. H.* 38. sz.

Schaffer Károly dr. Laufenauer Károly tnr. elmekórtani dolgozójából. Adatok a lyssa kórszövettanához. *O. H.* 40, 41. sz.

Schwartzter Ottó dr. Az intézeten kívül levő elmebetegek, s hülyék statisztikája. *Gy.* 2, 3. sz.

„ Törvényszék — elmekórtani levelek. *Gy.* 23, 24, 25, 31, 34, 38, 39, 40, 50. sz.

A fővárosi szt. Rókus-kórház elmebeteg osztályának 1886. évi forgalma. *O. H.* 6. sz.

Orvosi beavatkozás és segédkezés alcholos elmezavaroknál. *K. Kalauz.* 7, 8. sz.

Orvos-törvényszéki vélemények, a budapesti lipótmezei országos tébolyda 1886. évi jelentéséből. *K. Kalauz.* 18. sz.

H) Fülgyógyászat.

Purjesz Ignác dr. A jodol alkalmazása genyes középfüllobb eseteiben. *O. H.* 34. sz.

Szenes Zsigmond. Dr. Böke Gyula egyet. tnr. 1886. évi ambulatóriuma a szt. Rókus kórházban. *Gy.* 7, 8, 10. sz.

I) Fogászat.

B. Máthé Domokos, cs. és kir. udv. fogorvos. A fogodvasodás és tömeszelés. *K. Kalauz.* 6. sz.

Izslay József dr. Fogászat állapota Magyarhonban *Gy.* 7. sz.

Vajna Vilmos dr. Fogászati modellek rézből elektromosság útján. *Ért.* II. füzet.

Kozma Antal dr. Évi kimutatás Árkövy József dr. egyetemi magántanár, nyilvános fog-gyógyintézetének működéséről az 1886⁶/₇-diki tanévben. *O. H.* 15. sz.

K) Államorvostan.

a) Törvényszéki orvostan.

Fejér Dávid dr. Gyermekeklés esete. — Az emésztőhuzambeli levegő különös jelentősége. *K. és t. o.* 1. sz.

Fekete Alajos dr. Orvos-törvényszéki casuistica. I. Mania. II. Üldözetestési örültség. III. Kényszerhelyzet alatt álló ép elmeállapot. IV. Nehézkóros elmezavar. Butaság. *K. és t. o.* 2, 4, 5, 6. sz.

Felletár Emil dr. Adat a rozsdás vaseszközökön és egyéb tárgyon beszáradt vérnek biztos felismeréséhez. *Gy.* 45. sz.

„ A „partus post mortem“ három esete. *Gy.* 51. sz.

Kecskeméti Lajos dr. Alkoholismus? *Gy.* 1. sz.

Kovács Nagy Lajos dr. A budapesti kir. tud. egyetem törvényszéki orvostani intézetének rendőr-orvosi és törvényszéki-orvosi boncvizsgálatai 1881 november 1-től 1886-ig. *K. és t. o.* 2. sz.

„ Észrevételek Fejér Dávid dr.-nak „Gyermekeklés esete“ című közleményére. *K. és t. o.* 5. sz.

Kún Tamás dr. Időszaki örjögés és gyilkossági kísérlet. *Gy.* 8. sz.

Sikor József dr. A törvényszéki orvostudomány hazánkban. *O. H.* 10. sz.

Szilvássy János dr., Brück dr. Hozzászólások a törvényszéki boncvizsgálások kérdéséhez. *K. Kalauz.* 1. sz.

b) Közegészségtan.

Önálló munkák:

Parkes E. A. A gyakorlati egészséggtan kézikönyve. Hatodik kiadás. Angolból fordította *dr. Rózahegyi Aladár.* Kiadta a magyar orvosi könyvkiadó társulat. Két kötet. 1885—86.

Petz Lajos dr. A győri cholera járvány 1886-ban. Megjelent a magy. orvosi könyvkiadó-társulat segélyével. Budapest, 1887. — Ára 1 frt. 50 kr.

Plichta Soma dr. Segélynyújtás életveszéllynél. 55 lap.

Balló Mátyás A budapesti vízművek vizei 1877—1887-ben. *K. és t. o.* 3. sz. — *Gy. H.* 24, 25, 26. sz.

Balta Gyula dr. Kolozsvár ivóvizeinek és a Szamos folyó-vizének vizsgálata. (II.—VII. táblázat). *Ért.* II. füzet.

Bikfalvy Károly dr. Az ehető gombák tápláló értékéről. *T. K.* 5. sz.

„ Az írás technikájáról. *T. K.* 6. sz.

Fodor József tnr. Az egészségtan elvei az ivóvíz megbirálásában. *K. és t. o.* 2. sz.

„ Az egészségügyről. *E.* 12. füzet.

„ Palika iskolába jár. *E.* 4. füzet.

„ Iskola orvosok és egészségtan-tanárok a középiskolákban. *E.* 4. füzet.

„ A kályha és a kandalló. *E.* 5. 6. füzet.

Frank Ödön dr. Közlemény a m. k. tud. egyetem közegészségtani intézetéből. Hazai ásványvizek bacteriologiai vizsgálata. *K. és t. o.* 4. szám.

„ Magyarország közegészségügye 1884-ben. *K. és t. o.* 4. sz.

„ A védőoltásügy reformja hazánkban. *K. és t. o.* 1 2. sz.

„ Himlő és védoltás. *E.* 1. 2. füzet.

Friél Ignác dr. Az alvás. *K. Kalauz.* 3, 4, 5. füzet.

Hutyra Ferencz tnr. Az emberi gümőkór és a szarvasmarha gyöngykórja. *E.* 5, 6. füzet.

Imre József dr. Nehány szó az iskolai padok ügyében. *K. és t. o.* 2 sz.

Kosutány Tamás dr. A serfőzés történetéről. *T. K.* 12. sz.

Kőrösi József. A bécsi oltásellenes iskola és a himlő-oltási statistika. *K. és t. o.* 3. sz.

Lieberman Leo tnr. Az ivóvíz megítélése keménység és hőfok szempontjából, különös tekintettel a tatai forrásvizekre. *K. és t. o.* 5, 6. sz.

„ A fontosabb tápszerek és élvezeti anyagok egyszerű vizsgálata. *E.* 1, 2, 3, 4. füzet.

Rózsahegy Aladár tnr. Bacteriumok tenyésztése festett tápkocsonyában.
K. és t. o. 5. sz.

Raisz Gedeon dr. Az emberi egészség értékéről. *E.* 5. 6. füzet.

Szabó József tnr. A bécsi vízvezeték, valamint egy fontos bacteriumi tanulmány. *K. és t. o.* 5. sz.

„ Ivóvíz kérdése Budapesten. *K. és t. o.* 3. sz.

Szilasi Jakab. A tápszervizsgáló intézetekről. *E.* 3. füzet.

Wartha Vincze. A budapesti ivóvíz kérdéséhez. *M. és t. Ért.* 6. füzet.

c) Közegészségügy. — Orvosi rendészet.

Babes Victor tnr. A cholera ellen foganatosítandó óvintézkedésekről. *O.*
H. 15. sz.

Balogh Kálmán tnr. Egy practicus hygienista észrevételei a tatai felső-
Tóváros tavának vizére. *O. H.* 10. sz.

Bikfalvy Károly dr. A II-ik nemzetközi congressus a szeszes italokkal
visszaélés ellen Zürichben. *O. H.* 40. sz.

Boszkovitz Mór dr. Felhívás. *Gy.* 38. sz.

Bruder József dr. Folytatólagos észrevételek az új oltási szabályzat fe-
lett. *K. Kalauz.* 19. sz.

Fischer Samu dr. Miképen vizsgálják meg a tejet a budapesti központi
tejcsarnok szövetkezeténél. *Gy. H.* 37 sz. — *Gy.* 37. sz.

Frank Ödön dr. A vakságról Magyarországon. *T. K.* 2. sz.

Hainiss Géza dr. A védhímlőoltásról. *Gy.* 12, 13. 15. sz.

„ Oltó orvosainkhoz. *Gy.* 19 sz.

Jurkiny Emil dr. A hímlőoltás befolyása a hímlőbetegségekre. *K. Ka-
lauz.* 1. sz.

Körmendy Gyula. Tömeges pokolvar-esetek Hunyadmegyében. — Orvos-
rendőri bonczjegyzőkönyv. *K. Kalauz.* 17. sz.

„ Nyílt kérelem a m. t. „Országos Közegészségügyi Tanácshoz“
K. Kalauz. 3. sz.

Kún Tamás dr. Figyelmeztetés és kérelem. *O. H.* 4. sz.

„ Felhívás és kérelem a kir. törvényszéki és megyei járási
orvosokhoz. *O. H.* 25. sz. — *Gy.* 25. sz.

„ Egészségügyi közigazgatásunk a központban. *Gy.* 11, 12 sz.

Lengyel József. Hozzászólások az új hímlőoltási szabályzathoz és a ron-
csoló toroklob gyógymódjaihoz. *K. Kalauz.* 15. sz.

- Lőrinczi Ferencz dr.* A himlő anyagtermelés- és himlőoltási ügyhez. *K. Kalauz.* 1. sz.
- Magyar Sándor dr.* A kiskőrösi kanyaró-járvány. *K. Kalauz.* 5. sz.
- Mangold Henrik dr.* Az orvosi honorarium kérdéséhez. *Gy.* 5. sz.
- Pollák Gyula dr., Pozsgai Lajos dr.* A vízvezeték és csatornázás kérdése Aradon. *K. Kalauz.* 9. sz.
- Pollák József dr.* Az orvosi önszegély. *K. Kalauz.* 22. sz.
- Sassy János dr.* Vidéki közkórházainkról. *Gy.* 41, 42. sz.
- Seyfried Ernő dr.* Visszhangok a „Lemondás folytán megürült orvosi állások“ című czikkre. *K. Kalauz.* 16, 17. sz.
- Turner Ferencz dr.* Adatok a himlőoltáshoz. *K. Kalauz.* 1. sz.
- Török János dr.* A halálozás és betegedés a legutóbbi években a tornai járásban. *O. H.* 36. sz.
- „ Miért kívánjuk méltán a tisztí orvosok államhivatalnokokká tételét, az egész közegészségügyi tisztikar központosítását mi vidékiek? *O, H.* 4. sz.
- „ Ismét vidéki orvosi miseriáinkról. *K. Kalauz.* 11. sz.
- Valovits Gyula dr.* A hét éven alóli gyermekek gyógykezelésének elmulasztása Torontálmegyében és még valami. *K. Kalauz.* 6. sz.
- Wartha Vincze.* A műbor és a borhamisítás kérdése. *T. K.* 1. sz. — *K. Kalauz.* 7. sz. — *Gy. H.* 6, 9. sz. — *Gy. K.* 6. sz.

- Részletes utasítás a középiskolai orvosok és egészségtan-tanárok számára. (Kiadta a magyar kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter 1887-ik évi 44,250. számú rendeletével). *K. és t. o.* 6. sz. — *Gy.* 51. sz.
- Szabályzat a védhimlő oltást közelebről szabályozó 1887-dik évi XXII. t. cz. végrehajtására vonatkozólag. (Belügyminiszteri körrendelet). *O. H.* 28. sz. — *K. Kalauz.* 13. sz. — *Gy.* 28, 29, 30. szám.
- A gyógyszerész gyakornokok kiképzésére vonatkozó szabályrendelet. (Vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter, 1887. évi 35,222. számú rendelete). *K. Kalauz.* 23, 24. sz. — *Gy. H.* 47. sz. — *Gy. K.* 48. sz.
- A m. kir. belügyminiszter 1887. évi 29,442. VIII. a. számú körrendelete Gallik Géza utmutatás a tápszerek, edények, szöve-

tek és egyéb házi czikkek orvos-rendőri vizsgálatára czimű munkája érdekében. *Gy. H.* 21. sz.

A m. kir. igazságügyminiszter 1887. évi 33,481 *I. M.* számú körrendelete az összes kir. törvényszékek- és járásbiróságokhoz a kir. törvényszékek hatáskörébe utalt bűnügyekben kivett orvosszakértői vélemények felülvizsgálása tárgyában. *Gy. H.* 47. szám.

Az osztrák legfőbb egészségügyi tanács a fertőtlenítési eljárásról. *K. Kalanz.* 19, 20. sz.

Törvénytelen árvák védelme Pozsonyban. *O. H.* 7. sz.

Közegészségügy Magyarországon 1884-ben. *K. és t. o.* 1. sz.

Az egészségügyi közigazgatás szervezete. *O. H.* 36. sz.

Magyarország népesedési mozgalma 1884-ben. *K. és t. o.* 5. sz.

Az osztrák-magyar hadsereg egészségügyi viszonyai 1886. év második felében. *K. és t. o.* 5. sz.

Születés és halandóság hazai városainkban. *K. és t. o.* 6. sz.

Élelmezés a magyar fogházakban. *K. és t. o.* 6. sz.

Budapest vízvezetéke. *K. és t. o.* 1. sz.

A budapesti vízvezeték kérdése az akadémiában. *O. H.* 12. sz.

A cholera járványok Olaszországban. *O. H.* 23, 30. sz.

A himlő oltás kérdéséhez. *O. H.* 34. sz.

A főváros tisztii főorvosa. *Gy.* 4. sz.

A fővárosi közkórházak igazgatósága. *Gy.* 19. sz.

Közegészségügyi vergődések. *Gy.* 1. sz.

Orvosi közügyünk a lefolyt évben. *Gy.* 52. sz.

Az orvosi oktatás és az orvosi szigorlatok kérdéséhez. *Gy.* 51. sz.

Orvosi rendünk szervezésének kérdése. *Gy.* 26. sz.

Az orvosi oktatás és az orvosi szigorlatok kérdéséhez. *Gy.* 51. sz.

Orvosi rendünk szervezésének kérdése. *Gy.* 26. sz.

Az orvosok segély egyesületének érdekében. *Gy.* 6. sz.

Iskolaorvosok. *Gy.* 26. sz.

Iskolás gyermekek túlterhelése. *Gy.* 16. sz.

A phosphoros gyufák elleni mozgalom Svájcban. *Gy.* 1. sz.

Az elmebetegek szaporodása Svájcban. *Gy.* 5. sz.

Hadegészségügyi közlemények. *Gy.* 12. sz.

A törvényhatósági orvosoknak kineveztetése a főispán által. *K. Kalanz.*

- Lehet-e rendezett tanácsu város orvosa (tehát valamely községi orvos) egyszersmind megyei járásorvos is? *K. Kalauz.* 1. sz.
- Fertőtlenítő szerkocsi. *K. Kalauz.* 2. sz.
- Az ebvész tanulmányozásának eredménye a budapesti orvos-egyetemen. *K. Kalauz.* 3. sz.
- A lezajlott cholera-járvány és a budapesti orvos-egyetem. *K. Kalauz.* 4. szám.
- Hol állítsuk fel a harmadik egyetemet? *K. Kalauz.* 4. sz.
- A fogászati jogosultság kérdéséhez. *K. Kalauz.* 5. sz.
- Közegészségi hatóság működése Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyében 1886-ban. *K. Kalauz.* 6. sz.
- Dr. Gebhardt Lajos egyet. tanár Budapest főváros tiszti főorvosává megválasztatott. *K. Kalauz.* 7. sz.
- A főváros lakosságának vízkérdése. *K. Kalauz.* 9, 10. sz.
- Igaz-e az, hogy a kénes fürdőtelepek a cholera járványoktól mentesek maradnak? *K. Kalauz.* 13. sz.
- Hát ez mi legyen? *K. Kalauz.* 14. sz.
- Lemondás folytán megürült orvosi állások *K. Kalauz.* 14, 15. sz.
- A körorvosok gyakori leköszönéséről. *K. Kalauz.* 17. sz.
- Egy osztrák egészségügyi tanácsos a gyógyszerészet ellen. *K. Kalauz.* 18. sz.
- A gyomai himlő-oltás. *K. Kalauz.* 22. sz.

d) Orvosi statisztika és jelentések.

Önálló munkák:

- Böke Gyula tnr.* A budapesti izraelita kórház 1886-ik évről szóló jelentése.
- Elischer Gyula dr.* Évi jelentés a magyar éjszakeletti- és szathmár-nagy-bányai vasut betegsegélyző-egylete 1886. évi működéséről.
- Gere Gyula dr.* A jászberényi „Erzsébet“ közkórház 1886-ik évi betegség- és pénztári forgalmának kimutatása.
- Lövy László dr.* Népesedési mozgalom Pápán az utolsó 20 évben. 1865 — 1884-ig.
- Popper József dr.* XXXI-ik évi jelentés a miskolci nyilvános közkórház működéséről 1886-ik évben.
- Smid Hugó dr.* A pozsonyi m. kir. országos kórház sebészi osztályának működése 1885. márcz 15-től 1886. márcz. 15-ig. Pozsony, 1887.

Szigeti János dr. Évi kimutatás Somogy megye közkórházában Kaposvárott 1886-ik évben ápolott betegekről.

Szöts Emil dr. A kolozsvári „Károlina“ országos kórházban 1886. évben ápolott összes betegeknek táblás kimutatása. Kolozsvár 1887.

Thuróczy Károly dr. Kimutatás Nyitra megye nagy-tapolcsányi közkórházának 1886-ik évi betegforgalmáról.

Áldor Adolf dr. Évi kimutatás a nagy-károlyi nyilvános közkórházban ápolott betegekről 1886-ik évben. *K. Kalauz.* 7. sz.

Berkovits Jakab dr. Zárjelentés az Akasztó-községben lefolyt himlőjárványról február 1-től április 30-ig. *K. Kalauz.* 11. sz.

Bótkai János dr. Orvosi jelentés a „Stephania“ pesti szegény-gyermek-kórház 1886-ik évi működéséről. *K. Kalauz.* 14. sz.

Csatáry Lajos dr. Jelentés az országos közegészségi tanácsnak 1886-ik évi működéséről. *O. H.* 15. sz. — *K. Kalauz.* 9. sz. — *Gy. H.* 14. sz.

Faragó Ödön dr. A szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapota 1886. évben. *O. H.* 29, 30. sz.

„ Rab élelmezés a magyarországi fegyházakban, illetőleg kerületi börtönökben. *O. H.* 12, 13. sz.

Feuer Nathaniel dr. Jelentés a szabadkai városi szemkóroda működéséről 1884. november 15-től 1886. szeptember 15-éig. *K. Kalauz.* 1, 2, 8. sz.

Kerkapoly Gyula dr. Zárjelentés és egyes fontosb mozzanatok a Kezelen uralgott kanyaró-járványról. *K. Kalauz.* 11. sz.

Valovits Gyula dr. Jelentés az egészségügy állásáról Torontál megye nagy-kikindai járásában 1886-ik évben. *K. Kalauz.* 5. sz.

A pest megyei kórházak betegforgalma az 1886 év első felében. *K. Kalauz.* 22. sz.

Az irgalmasrend gyógyintézetei. *O. H.* 6. sz.

Évi jelentés Batizfalvy Sámuel dr. a testgyógyászat magántanárának budapesti orvos sebészeti és testgyógyászati magán gyógyintézete. XXVIII. évi működéséről. *O. H.* 10. sz. — *Gy.* 10. sz. *K. Kalauz.* 6. sz. — *Gy. H.* 15. sz.

Halandóság Magyarországbau. *Gy.* 26. sz

Kimutatás a szt. Rókus-kórház II. sebészeti osztályának 1886-ik évi működéséről. *O. H.* 7. sz.

Kimutatás 1886-ik évben Kővér Kálmán dr nyilvános gyermek gyógyintézetében járólagon gyógykezelt betegekről Budapesten. *O. H.* 39. sz. — *Gy.* 21, 22, 23, 24, 25. sz.

Magyarország közegészségügyi viszonyainak 1884. évre vonatkozó statisztikai adatai. *K Kalauz.* 4. sz.

összeállította: **Bendess Jenő,**
tanársegéd.

V e g y e s e k.

Az Erdélyi országos Múzeum-Egylet orvos-természettudományi szakosztályának jegyzőkönyvei.

1888. Február havi szakülés.

1. Dr. Kováts Sándor, tanársegéd, „Az orvosi közreműködést igénylő bűnügyek statisztikája.“ Előadja dr. Belky János tnr.
2. Dr. Genersich Antal, tnr. „Veszesületett eltérések a hasnyálmirigyben.“

1888. Márczius havi szakülés.

1. Dr. Hints Elek, tanársegéd. „Adatok a nervus accessorius Willisii boncztanához.“
2. Békési Géza, mint vendég. „Adatok a szívidegek boncztanához.“

1888. Október havi szakülés.

1. Dr. Maizner János, tnr. „A magyar gyógyszerkönyv 2-dik kiadásának ismertetése.“
2. Dr. Klug Nándor, tnr. „Megemlékezés olaszországi utamról.“
3. Dr. Engel Gábor, mtnr. „Fibroma uteri műtött esetét“ mutatja be.

1888. November havi szakülés.

1. Maizner János, tnr. „A magyar gyógyszerkönyv 2 ik kiadásának ismertetése. (Folytatás).“
-

ERRATA

az orvosi szak 1888. évi I. füzetében.

9-ik lapon	alulról	14-ik sor	vezetett	helyett	vezetett
11	>	>	5 > > észleltetik	>	észleltetik
13	>	>	felülről 13 > > gyakorlatban	>	gyakorlatban
14	>	>	alulról 13 > > 1780	>	1888
22	>	>	felülről 3 > > számának	>	számának
26	>	>	> 2 > > foglalkeznak	>	foglalkoznak
30	>	>	alulról 4 > > árrán	>	árán
31	>	>	felülről 2 > > alkotrészeit	>	alkatrészeit
32	>	>	> 25 > > észrevehetően	>	észrevehetően
32	>	>	> 2 > > anastomozisain	>	anastomosisain
33	>	>	> 9 > > már	>	más
>	>	>	> 13 > > evvel	>	ezzel
>	>	>	> 15 > > elágazasi	>	elágazási
35	>	>	> 4 > > viszonyította	>	viszonyította
36	>	>	> 2 > > neulae	>	uvulae
>	>	>	> 6 > > meltó	>	mellső
>	>	>	> 21 > > mindhét	>	mindkét
37	>	>	> 2 > > pharynxot	>	pharynxot
>	>	>	alulról 15 > > közel	>	közül
>	>	>	> 14 > > kivételt	>	kivételt
38	>	>	felülről 12 > > elkülönítő	>	elkülönítő
>	>	>	> 16 > > modozat	>	nodosus
>	>	>	> 17 > > meghinsit,	>	meghíusit.
39	>	>	> 15 > > zárai	>	szárai
>	>	>	> 20 > > degenerotio	>	degeneratio
>	>	>	> 24 > > evvel	>	ezzel
>	>	>	> 31 > > szembetön en	>	szembettűnően
>	>	>	> 32 > > Hól	>	Hól
>	>	>	> 33 < > szájpad	>	szájpad
40	>	>	> 1 > > avval	>	azzal
>	>	>	> 8 > > hól	>	hol
>	>	>	> 12 > > illeő	>	illető
>	>	>	alulról 1 > > ágokat	>	ágakat

41-ik lapon felülről	1-ső sor	pharingeus	helyett pharyngeus
» » » alulról	10-ik	» cce ss orius	» accessorius
» » » »	5	» » azvgos	» azygos
» » » »	4	» » Krame	» Krause
43 » » felülről	5	» » oesopaegei	» oesophagei
44 » » alulról	16	» » belépési	» belépési
45 » » »	4	» » Conptes	» Comptes
47 » » felülről	2	» » Krame	» Krause
» » » »	4	» » epiyotlicaban	» epiglotticaban
» » » »	15	» » anostomozisban	» anastomosisban
» » » »	23	» » laryng	» laryng.
» » » alulról	4	» » Krame	» Krause
48 » » »	11	» » Krame	» Krause
» » » »	5	» » mintán	» miután
» » » »	1	» » Krame	» Krause
55 » » felülről	2	» » czm	» cm.
» » » »	19	» » mitroscopicus	» microscopicus
» » » »	»	» » czmnyi	» cmnyi
56 » » »	15	» » czmnyire	» cmnyire
» » » »	»	» » czmnyi	» cmnyi
» » » »	28	» » czmnyire	» cmnyire
57 » » alulról	8	» » czmnyi	» cmnyi
58 » » felülről	15	» » cardiacusból	» cardiacusból
61 » » »	3	» » cserében	» cserében
62 » » »	3	» » n ely	» mely
72 » » »	5	» » Laczchef	» Laczkovich
» » » »	6	» » Lloukai	» Lehmann

REVUE

AUS DEM INHALTE DER MEDICINISCHEN ABTHEILUNG

DES

„ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉRTESÍTŐ.“

(MEDICINISCH-NATURWISSENSCHAFTLICHE MITTHEILUNGEN)

ORGAN DER MEDIC. NATURWISS. SECTION DES SIEBENBÜRGISCHEN
MUSEUMVEREINS.

X. Band.

1888.

II—III. Heft.

EIN FROSCH DER ANGEBLICH VIER JAHRE LANG IM MENSCHEN GELEBT HAT.*)

Prof. Dr. Anton Genersich.

Eine 50 jährige Nullipara, Frau eines Thierarzten klagte 4 Jahre lang über verschiedene, wandernde Schmerzen und Bewegungen im Bauche, und entlerte endlich nach langwieriger Behandlung mit Anthelminticis und Drasticis, nach unsäglichen Qualen, unter schwerem Tenesmus einen todten Frosch, der sogleich in Spiritus gelegt und zur näheren Untersuchung an G. eingesendet wurde. Der Ordinarius vermeinte nemlich an demselben, der Entwicklung und dem langen Aufenthalt im Darm entsprechend, unterschiedliche Verbildungen im Körperbau zu entdecken und schloss sein Begleitschreiben mit den Bemerken, dass die Frau weder hysterisch sei, noch je etwas vom Hypnotismus gehört habe, hingegen angibt vor 4 Jahren wiederholt Wasser getrunken zu haben, in welchem Froschlaich war, und in des festen Uiberzeugung lebt, dass sich der Frosch in ihr aus einem zufällig verschlucktem Ei entwickelt habe.

Es erscheint schon a priori recht absurd, dass ein Frosch im Darm des Menschen lange Zeit hindurch leben, ja sogar sich daselbst aus einem Ei entwickeln sollte. Berthold (Müllers Archiw. 1849.) hat durch zahlreiche Versuche bewiesen, dass alle hier in Frage kommenden Kaltblüter selbst in reinem Flusswasser schon bei 36·5 C°

*) Vorgetragen in den Sitzung der Medic. Abtheilung am 25-ten Febr. 1888.